

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Filozofická fakulta

Katedra politologie a evropských studií

Hedvika Ruzová

Společná zahraniční a bezpečnostní politika Evropské unie a její
nástroje směrem k zemím Východního partnerství:

Případová studie hybridního působení Ruska na Ukrajině 2014–2022

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. Mgr. Daniel Marek, PhD.

OLOMOUC

2022

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne

Podpis

Poděkování

Na tomto místě bych chtěla poděkovat za vstřícné vedení práce doc. Mgr. Danielovi Markovi, PhD. a za jeho cenné a odborné rady, které mi pomohly pro dokončení této práce.

OBSAH

Úvod.....	5
Výzkumný záměr	7
Metody výzkumu.....	8
Literatura a zdroje	9
Členění práce.....	10
1. Vymezení definice hybridního působení.....	12
1.1. Současná akademická diskuze.....	12
1.2. William J. Nemeth.....	13
1.3. András Rácz.....	15
1.4. Mark Galeotti.....	17
1.5. Definice hybridního působení na půdě EU.....	18
1.6. Konceptualizace a operacionalizace	20
2. Hlavní milníky hybridního působení Ruska na Ukrajině.....	22
2.1. Přípravná fáze	22
2.2. Útočná fáze	24
2.2.1. Vojenská moc	24
2.2.2. Diplomacie	25
2.2.3. Informační kampaň	25
2.2.4. Zpravodajství.....	26
2.3. Hybridní působení Ruska na Ukrajině v letech 2015–2022	27
2.3.1. Diplomacie a právní systém	27
2.3.2. Ekonomický vliv a finanční působení.....	28
2.3.3. Informační působení.....	29
3. Analýza kroků Evropské unie v reakci na hybridní působení na Ukrajině.....	31
3.1. Akční plán pro strategickou komunikaci.....	31
3.2. Společné sdělení Evropskému parlamentu a Radě: Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám – Reakce Evropské unie	33
3.3. Odolnost, odrazování a obrana: budování silné kybernetické bezpečnosti pro EU ..	35
3.4. Společné sdělení Evropskému parlamentu, Evropské radě a Radě Evropské unie: Zvyšování odolnosti a posilování kapacit pro řešení hybridních hrozeb	36
3.5. Akční plán pro boj proti dezinformacím	37
3.6. Horizontální pracovní skupina pro zvyšování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám: Zřízení a přijetí mandátu ERCHT	39
3.7. Strategie bezpečnostní unie EU	39

3.8. Politika Východního partnerství po roce 2020	40
3.9. Evropský akční plán pro demokracii	42
Závěr.....	43
Zdroje	46
Primární zdroje.....	46
Sekundární zdroje.....	48
Abstrakt	53
Abstract	54

ÚVOD

Válka na Ukrajině celému světu a hlavně Evropě ukázala, jak důležité je klást důraz na bezpečnost a spolupráci mezi státy v mezinárodním systému. Všichni Evropané se 24. února 2022 probudili do reality, kdy se po mnoha letech rozpadl život v iluzi, že konvenční forma války je záležitostí minulosti. Vypuknutí horké fáze války předcházela četná vyjádření mnoha bezpečnostních expertů, politiků či novinářů specializujících se na Rusko, že válka ani napadení Ukrajiny Ruskou federací nejsou pravděpodobné. (Timofeev, 2022) Kvůli tomuto okamžiku jsme v přímém přenosu svědky měnícího se bezpečnostního prostředí. Rozhodnutí Vladimíra Putina anektovat Krym v roce 2014 a následně i čtyři ukrajinské oblasti, Záporožskou, Luhanskou, Doněckou a Chersonskou (30. září 2022) je porušením mezinárodního řádu, který platil po mnoho desetiletí. Na takovém se velmoci dohodly pro zajištění míru po druhé světové válce, pro neopakování válečných hrůz a pro zachování demokratického světa jako takového. (Applebaum, 2022)

Samotné počátky Evropské unie po druhé světové válce byly snahou a odhodláním evropského kontinentu předejít dalšímu válečnému konfliktu. Svět nicméně prošel procesem globalizace, a bezpečnost uvnitř EU je tak neoddelitelná od konfliktů odehrávajících se mimo její území. Spolupráce je naopak garancí stability a zásadním nástrojem pro prosazování hodnot, na kterých EU vznikala. Zakládající státy byly členy nejenom tzv. Západoevropské unie, ale také Severoatlantické aliance (dále jen NATO). Spolupráci na nadnárodní úrovni v rámci Unie tak nepovažovali její členové za nezbytné, jelikož ta byla hlavním úkolem právě NATO. Přestože snahy o začlenění bezpečnosti jako zvláštní agendy se projevíly již v roce 1954 při snaze o založení Evropského obranného společenství, byly následně zastaveny a neschváleny. Postupně přes založení Evropské politické spolupráce díky dvěma tzv. Davignonovým zprávám¹ byla Společná zahraniční a bezpečnostní politika EU (dále SZBP) včleněna do aktivit Společenství v rámci Smlouvy o EU, kdy byla součástí tzv. druhého pilíře. V SZBP dodnes platí ve většině otázek nutnost jednomyslnosti. (European Defence Agency, 2022; Euroskop, 2022)

Bezpečnostní politika EU byla posílena přijetím tzv. Amsterodamské smlouvy 1. května 1999. V návaznosti na ni byla na summitu v Kolíně nad Rýnem ve dnech 3.–4. června 1999 definována „evropská bezpečnostní a obranná politika“ (EBOP). Bezpečnost jako agenda byla pak dále prohlubována například skrze založení Evropské obranné agentury, založení

¹ Davignonova zpráva navrhovala setkávání ministrů zahraničí členských zemí Evropského společenství, kteří by se scházeli dvakrát ročně a na jejichž přípravě by pracoval Politický výbor. Druhá zpráva pak zvýšila intenzitu vzájemných porad a komunikací. (Euroskop, 2022)

tzv. battlegroups (bojová uskupení) nebo zřízením Vojenského štábu EU v roce 2005. Lisabonská smlouva pak následně přejmenovává EBOP na Společnou bezpečnostní a obrannou politiku (dále SBOP) a zakládá novou pozici Vysokého představitele Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. (European Defence Agency, 2022)

Vznik tzv. Východního partnerství v rámci Evropské politiky sousedství byl navržen v červnu roku 2008. V reakci na ruskou invazi do Gruzie téhož roku byl pak návrh urychlen, a došlo tak k posílení regionální spolupráce mezi EU a nečlenskými zeměmi východní Evropy, jmenovitě Arménií, Ázerbájdžánem, Běloruskem (členství pozastaveno v roce 2021), Gruzii, Moldavskem a Ukrajinou. (Rada Evropské unie, 2022) Z důvodu omezeného rozsahu bakalářské práce, současné relevantnosti války na Ukrajině a zvolením metody případové studie se bude tato práce zabývat pouze reakcí EU na dění na Ukrajině v oblasti hybridních hrozeb. Instrumenty Východního partnerství, které budou analyzovány, jsou strategie a akční plány, které mohou cílit na všechny příslušné země. Nabízí se tedy možnost vztáhnout výzkum na všechny země Východního partnerství, v tom nám ale brání právě zvolená metoda případové studie.

Hybridním hrozbám se Evropská unie začala věnovat, ostatně jako celá bezpečnostní komunita, po ruské anexi Krymu v roce 2014. Přesto, že formy nekonvenčního válčení byly používány ve válečnictví od nepaměti, hybridnímu působení se začala věnovat pozornost od 90. let 20. století. Internet a sociální sítě navíc přispěly ke značnému zintenzivnění možností, jak prosazovat mocenské zájmy. Hybridní působení je formou boje, který bude patrný stále častěji a v různých formách, jelikož je pro útočníka mnohem výhodnějším způsobem pro dosažení svých cílů než otevřené napadení státu armádou, jak tomu mohlo být do 20. století. (Kurfürst, 2021: 30–38)

Události, kterých jsme nyní svědky, nám připomínají, že naše bezpečnost není samozřejmostí, i když by se to na základě mezinárodního uspořádání, členství v Evropské unii a NATO dalo předpokládat. Tak jako při vypuknutí každého konfliktu je třeba poučit se z chyb a mylných predikcí. Důležitost tématu práce proto spočívá právě v právě zuřící válce na Ukrajině, které předcházelo rozsáhlé hybridní působení ze strany Ruské federace a nutnost analýzy boje proti hybridním hrozbám pro budoucnost.

Výzkumný záměr

Cílem práce je zkoumat konání a působení EU (jako aktéra v mezinárodním společenství) v oblasti SBOP a její přispívání v boji proti hybridnímu působení v rámci konfliktu na Ukrajině od anexe Krymu Ruskem v roce 2014 po vypuknutí horké fáze války v roce 2022. Práce se bude zaměřovat na SBOP EU a její nástroje směrem k zemím Východního partnerství, které bylo ustaveno v roce 2009. Konkrétně bude práce zaměřena na případovou studii Ukrajiny. Stejně tak bude zkoumat nástroje, které EU implementovala pro interní potřeby na základě hybridního dění na Ukrajině.

Jelikož oblast bezpečnostní a obranné politiky je velmi široká, bude oblast zkoumání dále zúžena pouze na boj proti hybridním hrozbám. Přestože všeobecné povědomí o hybridním působení se zvyšuje, stále nemáme ustálenou definici, která by hybridní hrozby jasně pojmenovala. Práce se tak nejprve zaměří na hledání jasné a pro práci relevantní definice. Jelikož se jedná o výzkum evropské bezpečnostní politiky, bude pracovat především s definicemi používanými na půdě EU.

Hybridní hrozby jsou tématem posledních několika let a členské státy EU mají v boji proti nim větší či menší rezervy. V rámci Strategického kompasu, který má vést bezpečnostní politiku EU v následujících 5–10 letech, má být implementován EU Hybrid Toolbox (soubor hybridních nástrojů), jenž by měl koordinovat unijní boj proti hybridním hrozbám. (Council of the European Union, 2022) Mimo jiné je čelení hybridnímu působení aktuálním tématem českého předsednictví v Radě Evropské unie v roce 2022. Česká republika v době psaní této práce předsedá Horizontální pracovní skupině pro posilování odolnosti a boje proti hybridním hrozbám Rady EU, kde je EU Hybrid Toolbox intenzivně projednáván. (České předsednictví v Radě Evropské unie, 2022) Výzkum a analýza boje proti hybridnímu působení jsou tedy velmi aktuálním tématem. Měli bychom si pokládat otázky, které nám pomohou efektivně čelit hybridním hrozbám v budoucnu a analyzovat dosavadní úspěchy a neúspěchy.

Práce odpovídá na následující otázku: *Jak reagovala Evropská unie na hybridní působení Ruské federace na Ukrajině v rámci své bezpečnostní a obranné politiky?*

Práce se soustředí na časový úsek mezi lety 2014 a 2022, který ohraničuje první ruskou invazi na Ukrajinu a anexi Krymu, kdy se projevilo hybridní působení skrze tzv. „zelené mužičky“ a útoky na ukrajinskou infrastrukturu až po samotný vrchol, tj. rozpoutání konvenční války v únoru 2022.

Metody výzkumu

Z metodologického hlediska se jedná o případovou studii (case study). Metoda případové studie je vhodná pro zkoumání jedinečného fenoménu v celém kontextu, a umožňuje tak jeho lepší pochopení. Značný vliv na zpopulárnění metody případové studie měla v sociologii americká chicagská škola. Do politologie se její vliv však promítl až téměř s dvacetiletým zpožděním ke konci 20. století. (Kořan, 2019: 99–100)

Případová studie se od té doby stala stále uznávanější metodou kvalitativního výzkumu v sociálních vědách. Předmětem výzkumu je určitý případ (case), tedy konkrétní jev, který je dále detailněji zkoumán, v tomto případě je předmětem výzkumu hybridní působení. Případem výzkumu je pak ohraničená kapitola historie, na kterou se bude výzkum soustředit, tedy Evropská unie jako aktér bezpečnostní politiky v reakci na dění na Ukrajině v letech 2014 až po rok 2022. (Kořan, 2019: 104–105)

Nevýhody metody případové studie jsou dvojího charakteru. Zaprvé, stále ještě nebyla vytvořena jasná metodologie pro provádění výzkumu případové studie. Nemáme tak jasný návod jak postupovat. Za druhé, hlavním problémem případové studie je následná omezená možnost zobecnění závěrů dané práce na další jevy. Není tak nejvhodnější metodou pro rozvinutí obecně platných teorií. Nálezy studie se tak vztahují pouze k danému zkoumanému případu. (Kořan, 2019: 120)

Při zkoumání evropských dokumentů, tj. strategií a akčních plánů pak bude využita metoda obsahové analýzy. Obsahová analýza zkoumá komunikační sdělení, kdy se výzkumník snaží o objektivní analýzu obsahu textu samotného. Obsahovou analýzu je vhodné kombinovat s jinými vysvětlujícími metodami. Proto v této práci bude docházet ke kombinaci s již výše zmíněnou případovou studií, na základě které můžeme testovat z ní vzešlé hypotézy a prohloubit náš výzkum. (Varkočková, 2019: 255–256)

Obsahová analýza bude používat společná sdělení, strategické dokumenty, akční plány, ustanovení a společné zprávy, které bude následně analyzovat z dále stanovených hledisek v rámci operacionalizace. Cílem obsahové analýzy bude zjistit, jakým způsobem a jazykem se k boji proti hybridním hrozbám a k jejich působení EU vyjadřovala, jaká rozhodnutí a kroky přijala a zdali je možné stanovit důsledky, těchto přijatých rozhodnutí. To bude následně podrobně popsáno v analytické kapitole bakalářské práce.

Literatura a zdroje

Zkoumaný koncept hybridního působení nemá jasnou obecně používanou definici. Z toho důvodu bude práci předcházet kapitola pojednávající o vývoji definice hybridního působení a následné zvolení té nejvhodnější pro tuto práci s ohledem na zaměření výzkumu na bezpečnostní politiky na půdě EU. Pro představení vývoje definice bude nejprve použita práce Williama J. Nemetha *Budoucí války a Čechensko: případ hybridní války*. Dále pak pracemi Andráse Rácze *Ruská hybridní válka na Ukrajině* a Marka Galleotiho. Nakonec pak budou využity definice používané na půdě EU a definice používané *Centrem excellence pro boj proti hybridnímu působení*. Tyto práce budou podrobně analyzovány v první kapitole.

Jako primární zdroje budou v práci použity dokumenty formulující politiku EU v oblasti bezpečnosti, stejně jako dokumenty stanovující bezpečnostní spolupráci mezi EU a Ukrajinou. Bude se jednat o akční plány a strategie, které souvisí s vytvářením bezpečnostních struktur a nástrojů krizového managementu. Ty pak stanovují, kam se má bezpečnostní spolupráce posunout dál s ohledem na poučení z minulosti. Mezi tyto dokumenty budou zařazeny:

- (1) *Akční plán pro strategickou komunikaci;*
- (2) *Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám: Reakce Evropské unie;*
- (3) *Společné sdělení Evropskému parlamentu a Radě - Odolnost, odrazování a obrana: budování silné kybernetické bezpečnosti EU;*
- (4) *Společné sdělení Evropskému parlamentu, Evropské radě a Radě Evropské unie: Zvyšování odolnosti a posilování kapacit pro řešení hybridních hrozeb;*
- (5) *Akční plán pro boj proti dezinformacím;*
- (6) *Horizontální pracovní skupina pro zvyšování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám: Zřízení a přijetí mandátu ERCHT;*
- (7) *Strategie bezpečnostní unie EU;*
- (8) *Společné sdělení ze strany Evropské komise Posílení odolnosti – Východní partnerství, které přináší výhody pro všechny;*
- (9) *Evropský akční plán pro demokracii.*

Jako sekundární zdroje budou použity publikace expertů, které se věnují bezpečnostní politice EU, konfliktu na Ukrajině a spolupráci mezi Ukrajinou a EU. Budou použity texty akademiků i výstupy think-tanků zabývajících se EU, bezpečností a východní Evropou. Práce bude čerpat například se dvou sborů akademických textů (1) *Ruská agrese proti Ukrajině* a (2) *Za zrcadlem: hybridní válka jako staronový fenomén*. Jedná se o dva soubory akademických textů především českých autorů a expertů v bezpečnostním oboru. Přestože jsou

soubory analýz napsány uznávanými odborníky, je ovšem nutné poznamenat, že neobsahují analýzy ukrajinských expertů. Je tedy pravděpodobné, že jim tak chybí určitý pohled z Ukrajiny od přímých svědků těch, kteří tamní ruský vliv zažívají a mohou přímo sledovat dopady unijních politik.

Limity použité literatury dále spočívají v omezeném množství zdrojů zabývajících se čistě ukrajinskou stranou boje proti tamnímu ruskému hybridnímu působení. Analytická část se bude zabývat pouze pohledem na implementace unijních dokumentů a na jejich dopady ze strany EU. Výzkumů a literatury o ruském hybridním působení na Ukrajině bylo za posledních několik let zveřejněno mnoho a není v kapacitách této práce pokrýt všechny přístupy a pohledy. Práce také nedokáže postihnout všechna vydaná nařízení EU, která by pomáhala s budováním odolnější Unie a sousedních států proti nepřátelskému vlivu. Přirozené omezení výzkumu, dané jazykovou vybaveností autorky, také spočívá v tom, že pracuje pouze se zdroji v angličtině, češtině, případně němčině, nikoliv ale těmi ruskojazyčnými.

Členění práce

Bakalářská práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se věnuje vývoji definice hybridního působení a hybridního válčení. Ta je rozdělena do pěti podkapitol. První podkapitola pojednává o současné akademické diskuzi. Druhá podkapitola rozebírá definici konceptu Williama Nemetha, který popisuje hybridní válčení na případu čečenského separatistického hnutí. Třetí podkapitola je zaměřena na definici Andrása Rácze v jeho práci pojednávající o ruské hybridní válce na Ukrajině. Posledním teoretikem hybridního válčení je Mark Galeotti, světově známý expert na Rusko a bezpečnost, kterému je věnována třetí podkapitola. Čtvrtá podkapitola kapitola se soustředí na definici evropského *Centra excellence pro boj proti hybridním hrozbám* a definice dokumentů EU. Závěrem je autorkou na základě jejích poznatků stanovena taková definice hybridních hrozeb, která bude pro účely práce použita. Závěrem je rozebrána operacionalizace a konceptualizace pro analytickou část práce pro práci s metodou obsahové analýzy.

Druhá kapitola obsahuje hlavní milníky hybridního působení Ruské federace na Ukrajině v daném časovém rozmezí. To je rozděleno na tři části hybridní války a to na přípravnou fázi, útočnou fázi a na hybridní působení Ruska na Ukrajině v letech 2015–2022. Tyto části jsou následně rozděleny podle konkrétních kategorií hybridních hrozeb na základě konceptu DIMEFIL. (Jireš, 2021: 77–78; Oskarsson, 2017: 3–15) Tři části kapitoly jsou tedy postupně ještě rozděleny tak, aby byly pokryty všechny tyto kategorie hybridních hrozeb, tedy diplomatické, vojenské, informační, zpravodajské, právní, ekonomické a finanční.

Poslední třetí kapitola se věnuje analytické části práce. Je analýzou kroků EU v reakci na hybridní působení na Ukrajině. Posupně analyzuje celkem devět dokumentů EU (a stručně pro zasazení do kontextu několik dalších) a je tedy rozdělena na devět podkapitol. Ty jsou řazeny chronologicky podle data implementace daného dokumentu.

1. VYMEZENÍ DEFINICE HYBRIDNÍHO PŮSOBNÍ

1.1. Současná akademická diskuze

Přestože způsob válčení za použití nekonvenčních způsobů boje není ve vojenství žádnou novou taktikou, konceptualizace a zavedení pojmu „hybridního válčení“ do veřejné i akademické debaty je záležitostí posledních přibližně dvaceti let. Za autora konceptu a první rozsáhlé studie pojmu s názvem *Konflikt ve 21. století: vzestup hybridních válek* je považován Frank Hoffman. Podle Hoffmana zahrnují hybridní války „celou řadu různých způsobů vedení války, včetně konvenčních schopností, nepravidelných taktik a formací, teroristických činů včetně nerozlišujícího násilí a nátlaku a kriminálních nepokojů“. (Hoffman, 2007: 14) Nesoustředí se však na ruskou hybridní válku, ale na konflikty mezi USA s Irákem a Libanem.

Kromě Hoffmana se hybridnímu způsobu válčení věnoval John McCuen ve své knize *Umění protirevoluční války: Protipovstalecké strategie*, Robert G. Walker ve studii *The United States Marine Corps and Special Operations*, Timothy McCulloh a Richard Johnson v knize *Hybrid Warfare*, Christopher Bowers ve studii *Identifying Emerging Hybrid Adversaries*, Nathan Freier v práci *The Defence Identity Crisis: It's a Hybrid World*. Rozsáhlou publikaci věnující se konceptualizaci hybridního válčení pak sepsal Ofer Fridman s názvem *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicization*. Kniha vydaná v roce 2018 se zabývá otázkami jako proč Západ a Rusko vnímá pojem „hybridního válčení“ jinak, proč se pojem od roku 2014 tolik zpolitizoval a jak se liší vnímání různých definic konceptu. (Fridman, 2018: 11–13)

Hybridním působením se v rámci evropských organizací kromě dále rozebíraného *Centra excellence pro boj proti hybridnímu působení* zabývá také velké množství think-tanků. Příkladem je *Center for European Policy Analysis* (CEPA), které se se sídlem ve Washingtonu věnuje posilování transatlantických vztahů. Hybridními hrozbami se zabírají studie *The Evolution of Russian Hybrid Warfare* nebo jako první paper *Chaos as a Strategy: Putin's "Promethean" Gamble*, podle kterých „vedoucí představitelé Kremlu používají vojenské i nevojenské prostředky jako jedno a totéž“ za účelem vytvoření chaosu. (Polyakova, 2019: 2) Jako další příklad lze uvést *European Union Institute for Security Studies*.

Pro práci byly vybrány koncepty Williama Nemetha, Andrása Rácze a Marka Galeottiho kvůli jejich souvislosti s hybridní válkou vedenou buď Ruskem, nebo proti Rusku v případě práce Nemetha. Kvůli následné analýze unijních dokumentů pak práce pracuje s definicemi uvedenými v komunikaci EU a *Centra excellence pro boj proti hybridnímu působení*.

1.2. William J. Nemeth

Koncept hybridního válčení jako jeden z prvních analyzoval plukovník námořní pěchoty USA William J. Nemeth. Jeho absolventská práce z roku 2002 s názvem *Budoucí války a Čečensko: případ hybridní války* slouží jako prvotní konceptuální uchopení hybridního válčení, na který se další teoretici později odvolávají. Práce je případovou studií čečenského separatistického hnutí z 90. let 20. století, na kterém autor zkoumá spojitosti mezi strukturou společnosti, vlivem náboženství a kombinací tradiční a moderní socio-politické organizace společnosti.

Princip porozumění vojenské organizaci státu vidí Nemeth v pochopení struktury samotné společnosti. Dnešní tradiční společnosti se podle něj navracejí k tradičním formám organizace, ale zároveň v sobě nesou prvky politických a náboženských teorií společně s vybavením moderními technologiemi. Právě tato kombinace mezi moderní a tradiční strukturou činí hybridní společnost konkurenční pro moderní státy, přestože se mezi ně neřadí. Autor předvídá, že forma hybridních společností a jejich schopnost hybridního boje bude čím dál častější a velkou výzvou. (Nemeth, 2002: 2)

Tradiční společnosti jsou charakterizovány určitou úrovní rovnostářství, silnými rodinnými vazbami, právní kontrolou založenou na tradicích, kmenových zvycích, náboženstvím či vysokou mírou každodenního násilí. Naproti tomu moderní státy jsou centralizované, mají silné vedení a jsou strukturalizované s určitým stupněm byrokracie. Jsou založeny na vládě práva, kontrolních orgánech a mezinárodních organizacích. Přestože centralizace a hierarchie poskytují moderní společnosti mnohem efektivnější velení, přináší jim také slabiny, které je znevýhodňují v boji proti asymetrickým hybridním hrozbám. Činí je totiž pomalejšími a byrokratičtějšími, což je v konečném důsledku činí méně efektivními a pomalu reagujícími. Právě síla Čečenců pak podle Nemetha spočívá v silných rodinných vztazích, společném nenáviděném nepříteli Rusku, absenci státních institucí, které komplikují rychlá rozhodnutí, a převládajícímu islámu. Všechny tyto společné charakteristiky spojily Čečence v soudržnou, až fanatickou válečnou sílu, která používala partyzánská hnutí a hybridní válečnictví. (Ibid: 13, 17, 29, 31)

Čečenský způsob válčení spočívá především v guerillové formě válčení v kombinaci s moderními technologiemi, komunikací a decentralizovanou formou velení. Právě decentralizace může být v boji výhodnou. Rusové se museli potýkat s různými způsoby boje kvůli absenci jednotné čečenské doktríny a kvůli vedení mnoha různých velitelů. Preferovanou

taktikou pak bylo hlavně přepadávání ze zálohy. Čečenci navíc používali i v boji typický způsob hybridního válčení, a to psychologické a informační operace. Mezi psychologické operace se řadilo převlékání za ruské vojáky, členy Červeného kříže nebo zástupce nevládních organizací. Hruzná zacházení s mrtvolami, vystavování hlav podél silnice směrem k čečenským pozicím byly děsivé formy psychologického boje, které Čečenci také často používali. Ještě zákeřnější pak bylo zastrahování jaderným terorismem nebo hrozba náboženské války vytvořením Islámského státu na Kavkaze. (Ibid: 49, 53, 56–58)

Co se týče informační formy války, byli Čečenci úspěšní v mediálních kampaních, při nichž si navíc získali i velkou soukromou podporu Západu. Strategicky jim sice nepomohla k dosažení mezinárodního uznání, byla nicméně efektivní k zasetí strachu mezi Rusy. K tomu jim napomáhal hlavně společný jazyk, díky čemuž se jim dokonce povedlo napodobit ruský mluvící velitele a obelstít Rusy k boji proti vlastním jednotkám. (Oliker, 2000: 69–70)

Závěrem autor shrnuje několik charakteristik hybridní společnosti. Připomíná také, že za takové společnosti nelze považovat pouze Čečence, ale také například Afghánistán nebo Somálsko. Vytýčené charakteristiky lze shrnout do následujících bodů:

1. Hybridní společnosti se pohledem moderních společností jeví jako anarchické a nespravedlivé, vysoká míra násilí je totiž v hybridní společnosti často považována za normální.
2. Kladou důraz na tradiční hodnoty, centrální ideologii nebo na náboženství a využívají státní instituce a moderní technologie ke svým potřebám.
3. Vojenská organizace odráží společenské normy a systém vojenství neodpovídá západním představám.
4. Hybridní síly se skládají z myšlenek, jednotlivých charismatických vůdců, odolné společnosti, silnému přesvědčení o správnosti boje a z decentralizované taktiky, případně z použití moderních technologií nekonvenčními způsoby.
5. Normy hybridních společností jsou cizí těm, na kterých se shoduje euroatlantické společenství. Paradigma celého hybridního válčení pak předpokládá stále více konfliktů mezi státními a nestátními aktéry. (Nemeth, 2002: 71–76)

Přestože každý další konflikt bude podle autora odlišný, určité opakování a využití hybridního boje Čečenců proti Rusům lze i nyní pozorovat v ruském boji proti Ukrajině. Rusové využívají centrální ideologii stavící na nutnosti znovu připojení Ukrajiny do jakéhosi maloruského slovanského národa. V roce 2014 používali maskování vojáků, kteří se pohybovali v uniformách bez insignií a Rusko za ně odmítalo nést zodpovědnost. Rozvoj sociálních sítí a medializace jim umožnila uskutečnění ještě masivnější informační kampaně,

než která byla možná v 90. letech v Čečensku. Role Ruska v mezinárodním systému, kterou Čečenci postrádali, jim přinesla další výhody týkající se ovlivňování západní společnosti, politiků, závislosti státu na obchodování s Ruskem či energetické závislosti státních infrastruktur. Lze tedy spekulovat o tom, že ruské válčení proti čečenské hybridní společnosti dodalo Rusku ponaučení, která následně zavedlo do svých příštích konfliktů a válek.

1.3. András Rác

András Rác je v současné době seniorním výzkumníkem Německé rady pro zahraniční vztahy (v angličtině German Council on Foreign Relations), kde se dlouhodobě zaměřuje na ruskou zahraniční a obrannou politiku a na ruské vztahy s postsovětským prostorem. Význam jeho studie s názvem *Ruská hybridní válka na Ukrajině* z roku 2015 spočívá v aplikování konceptu hybridní války na dění na Ukrajině, které specificky ohraničuje v časovém rámci od února 2014 po srpen 2014, kdy, jak sám v textu uvádí, došlo k přechodu ke konvenční formě války. (Rác, 2015: 14)

Cílem Rácovy práce je zodpovězení dvou výzkumných otázek, a to jaké jsou hlavní rysy a charakteristiky ruského hybridního válčení vedeného na Ukrajině a zda je ruská hybridní válka univerzální metodou vedení války, kterou lze nasadit kdekoliv, nebo je specifická pouze specifická pro území Ukrajiny. Konstatuje, že koncept hybridního válčení sice novým není, nicméně způsob jeho užití Ruskem na Ukrajině novým je. Autor odkazuje již na práci Clausewitze, který ve svém spise *O válce* píše, že „*válka je pouze pokračováním politiky jinými prostředky*“ (Clausewitz, 2007: 7) nebo taktiky vůdců jako T. E. Lawrence, Mao Ce-tunga, Karla Marxe, Tita, Vladimíra Iljiče Lenina, kteří všichni pracovali s konceptem určitého asymetrického způsobu válčení (Rác, 2015: 12–13, 21–24)

Hlavním přínosem práce je však důkladné aplikování událostí na Ukrajině k fázím hybridní války a popsání provedení jednotlivých kroků hybridní války² ze strany Ruska proti Ukrajině. Autor v kapitole *Hybrid War in Action* důkladně diskutuje tři fáze hybridní války, přičemž každá z nich je dále rozčleněna do tří dílčích fází. První z nich je fáze přípravná, která mapuje strategické slabiny a zranitelnosti země, již je cílem útoku. V případě Ukrajiny je pro Rusko mapování politických, ekonomických či společenských slabin jednoduché z důvodu společné historie a ekonomických a sociálních vazeb. Tato fáze je rozčleněna do fáze strategické, kdy probíhá průzkum slabých stránek nepřítele, vytváření sítí loajálních neziskových organizací a médií a diplomatických pozic, ze kterých lze ovlivňovat veřejnost.

² Autor používá tento pojem na základě faktu, že je hojně používaným, ale především kvůli adaptaci výrazu „hybridní válka“ Severoatlantickou aliancí. (NATO, 2014; Rác, 2015: 42)

Následuje politická příprava, kdy je posilována nespokojenost občanů se státem, koncentrace místních separatistů a společenské napětí. Během třetí operační fáze je pak spuštěn koordinovaný politický nátlak a dezinformační kampaně. Jsou mobilizováni loajální úředníci, politici, policisté, kriminální skupiny a ruské ozbrojené síly za záminkou vojenských cvičení. (Ibid: 58–59)

Dále navazuje útočná část hybridní války, kdy nejprve dojde k vyvrcholení napětí. V případě první fáze války na Ukrajině od roku 2014 byly ve východních částech země Ruskem organizovány masivní protivládní demonstrace, probíhala infiltrace speciálních jednotek, sabotáže a první útoky na administrativní budovy ve spolupráci s kriminálními skupinami. Nadcházela další fáze, a to vyhnání centrální vlády, kdy byly obsazeny administrativní budovy a ovládnuta veškerá telekomunikace, média a celkový tok informací. Mezinárodní scéna byla dezorientována za neustálého prohlašování ze strany Ruska, že s útoky a demonstracemi nemá nic společného. Jako třetí dílčí krok útočné fáze byla stanovena alternativní politická síla. Došlo k nahrazení místních politiků loajálními představiteli a jejich legitimitu stvrzovala ovládnutá média a ruský informační monopol nad Ukrajinou. (Ibid: 60–63)

Poslední fází je tzv. stabilizační fáze. Nejprve musel být stabilizován politický převrat. Došlo k organizování tzv. referend, která ovšem probíhala za nátlaku a jejich výsledky byly falšovány. Rusko si muselo zajistit diplomatickou a mediální podporu. To vše mu pomohlo dále oddělit část země od centrální vlády a anektovat Krym (v případě východní části Ukrajiny na Donbase tak úspěšní nebyli a nasadili „pouze“ neustálou vojenskou přítomnost do oblasti). Vše bylo završeno poslední fází, kdy de facto došlo k zamezení svobody pohybu se zbylými částmi Ukrajiny, a hrozila tak ekonomická destabilizace, politická nestabilita a možná humanitární krize. (Ibid: 64–67)

Podle Rácze jsou předpoklady pro úspěch ruské hybridní války na Ukrajině armádní převaha, slabá centrální vláda a bezpečnostní struktury, trvalá nespokojenost obyvatelstva s vládou, rusky mluvící menšiny pro získání legitimacy útoku, proruská média na ukrajinském území i ve světě a korupce, díky které bylo Rusku umožněno proniknout do administrativních složek a struktur. Rusko využilo momentu překvapení, popíralo jakékoliv zapojení do dění, ruští útočníci byli nerozeznatelní od civilistů a ruská propaganda byla silná, čímž dokázala vyvolat pocity strachu a nejistoty. Koncept hybridní války je tak uplatnitelný i jinde než proti Ukrajině, ostatně k využívání nekonvenčních metod válčení docházelo po staletí. V případě konfliktu mezi Ruskem a Ukrajinou však hrály ve prospěch Ruska faktory, které by jinde nebyly možné. (Ibid: 67–83)

Autorova definice hybridní války je na základě jeho studie potom následující: „*Hybridní válka je založena na kombinovaném použití vojenských a nevojenských prostředků, přičemž se využívá celé spektrum politických prostředků státu, včetně diplomatických, ekonomických, politických, sociálních, informačních a také vojenských.*“ (Ibid: 87)

1.4. Mark Galeotti

Mark Galeotti je světově známým historikem a odborníkem na současné Rusko, ruskou zahraniční politiku, ruskou bezpečnost, organizovaný zločin či na zpravodajské a tajné operace a bezpečnostní výzvy. Je emeritním profesorem UCL School of Slavonic and East European Studies. Působil na New York University, Keele University, v Moskvě nebo také jako hostující vědecký pracovník Institutu mezinárodních vztahů v Praze. O konceptu ruské hybridní války napsal několik publikací jako knihy *Hybrid War or Gibrinaya Voina? Getting Russia's Non-Linear Military Challenge Right*, *Russian Political War: Moving Beyond the Hybrid* nebo *Spesnaz: Russia's Special Forces*. (Institute for International Relations Prague, 2022)

Galeotti ve svých pracích rozlišuje ruské vedení války a zahraniční politiky na dva oddělené koncepty, a to na válku hybridní a politickou. Kritizuje zevšeobecnění termínu „hybridní válka“ na téměř všechny současné zahraniční aktivity Ruska a opomíjení některých akademiků toho, jak pojem „hybridní válka“ vnímá samotné Rusko. Píše, že Rusko hybridní válčení, tedy pojem *gybridnaya vojna*, vnímá jako souhrnný pojem aktivit Západu, které jsou vedeny proti Ruské federaci. Podle ruského vedení vede Západ kampaň ať už ve formě podněcování „barevných revolucí“ nebo Arabského jara až po svrnutí ukrajinského prezidenta Janukoviče. Mluví o střetu civilizací mezi Ruskem a Západem, který chce podkopat ruskou svrchovanost a nezávislost. (Galeotti, 2018: 17)

Galeotti definuje způsob válčení označovaný jako hybridní jako „*styl válčení, který kombinuje politickou, ekonomickou, sociální a kinetickou válku v druhu konfliktu, který neuznává žádné hranice mezi civilním a bojovým, skrytým a zjevným, válečným a mírem*“. (Galeotti 2018: 18). Součástí hybridní války je tedy podle Galeottiho i přechod ke konvenčnímu kinetickému válčení. Tomu naopak předchází výše zmíněná politická válka, která spočívá v přípravě půdy pro následnou invazi. Jejím cílem je zemi demoralizovat, rozdělit a vytvořit sféru vlivu, která může Rusku umožnit přechod ke kinetickému válčení, tedy k vrcholu hybridní války. Rozdílem mezi hybridní a politickou válkou tedy je, že v politické nedochází k fyzickému boji, tedy „*politická válka je v podstatě hybridní válka bez střelení nebo možná hybridní válka je politická válka plus případní střelba*“. (Galeotti, 2019: 2)

To, co označuje za politickou válku, umožňuje Rusku stát se světovou velmocí, aniž by muselo rozšiřovat své fyzické státní hranice. Vliv získává za využití dezinformací, manipulací, rozdělování a demoralizace těch, kteří jsou cíli útoku. Rusko tak podporuje jakékoliv roztržky uvnitř států či mezi státy, ať už se jedná o podporu skotské nezávislosti na Velké Británii, nezávislost Katalánska na Španělsku, vzrůst populismu a radikalismu ve vnitrostátní politice nebo o podporu Brexitu. Cílem ruských informačních kampaní, které přispívají k těmto roztržkám, není až tak snaha o přesvědčení lidí o Ruskem podnícených lži, ale vytvoření prostředí, ve kterém si nikdo již nemůže být jistý, co je pravdou a co lží. (Galeotti, 2022: 167–169)

Galeotti odkazuje i na práci výše zmíněného Williama Nemetha a jeho absolventskou práci o hybridní čečenské společnosti. Určitou hybriditu ruské společnosti lze pozorovat na ruském státu skrze politiky 90. let a nástup Vladimíra Putina. Jako výsledek vidíme stát se silným prezidentským režimem, který nerozlišuje mezi veřejným a soukromým, legálním a nelegálním. Chybí mu principy právního státu a kontrolní mechanismy, které by zajišťovaly jakýkoliv spravedlivý chod společnosti. (Galeotti, 2018: 22)

1.5. Definice hybridního působení na půdě EU

Přestože členění hybridnímu působení je především kompetencí jednotlivých států EU, Unie se snaží usnadňovat spolupráci mezi těmito státy, vyvíjet politická řešení, vytvářet postupy a činit tento boj sdíleným a společným. Boj proti hybridnímu působení v EU je tvořen dvěma primárními dokumenty, kterými jsou *Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám* (Joint Framework on Countering Hybrid Threats) z roku 2016 a *Společné sdělení o odolnosti a posílení schopností v boji proti hybridním hrozbám* (Joint Communication on increasing resilience and bolstering capabilities to address hybrid threats) z roku 2018. Jejich obsah bude následně zkoumán v analytické části této práce. (European Union External Action, 2022)

Co se týče definice používané v EU, podle zmíněného *Společného rámce pro boj proti hybridním hrozbám* se definice hybridních hrozeb liší a musejí zůstat flexibilní, aby bylo možné jednodušeji reagovat na jejich neustále se proměňující povahu. Koncept má nicméně zachycovat „*směs nátlakových a podvrtných aktivit, konvenčních a nekonvenčních metod (tj. diplomatických, vojenských, ekonomických, technologických), které mohou být koordinovaně použity státními nebo nestátními aktéry k dosažení konkrétních cílů, přičemž zůstávají pod hranicí formálně vyhlášené války*“. (EUR-lex, 2016)

Dokument kromě dalších mnoha kroků pro boj proti hybridnímu působení stanovuje vybudování Centra excelence zabývajícího se hybridními hrozbami. *Centrum excelence pro boj*

proti hybridnímu působení (Hybrid CoE) vzniklo následující rok v dubnu 2017 ve finských Helsinkách. Tato mezinárodní autonomní organizace má za cíl spojit spolupráci zemí EU a NATO při čelení hybridním hrozbám a podporovat celospolečenský přístup. V současnosti se na této spolupráci podílí celkem 32 zemí z EU a NATO. Centrum je hlavním informačním zdrojem pro posilování bezpečnosti členských států v kontextu hybridních hrozeb, poskytuje potřebné odborné znalosti a školení pro členské státy. Dále umožňuje sdílení osvědčených postupů, která představují státy, doporučení, nových nápadů a pořádání praktických cvičení. Centrum tak lze považovat za klíčovou organizaci, na kterou se EU při boji proti hybridnímu působení odkazuje. (Hybrid CoE, 2022a)

Jeho definice hybridních hrozeb je následující: „*Pojem hybridní hrozba označuje akci prováděnou státními nebo nestátními aktéry, jejímž cílem je podkopat nebo poškodit cíl ovlivněním jeho rozhodování na místní, regionální, státní nebo institucionální úrovni. Takové akce jsou koordinované a synchronizované a záměrně se zaměřují na zranitelná místa demokratických států a institucí. Aktivita mohou probíhat například v politické, ekonomické, vojenské, civilní nebo informační oblasti. Jsou prováděny s využitím široké škály prostředků a jsou navrženy tak, aby zůstaly pod prahem odhalení a prisouzení.*“ (Hybrid CoE, 2022b)

Pro srovnání další dokumenty, oficiální webové stránky či factsheety k hybridním hrozbám určené pro strategickou komunikaci³ EU se širokou veřejností definují tyto hrozby takto: „*Koncept hybridních hrozeb se snaží zachytit směs konvenčních a nekonvenčních hrozeb, vojenských a nevojenských, zjevných a skrytých akcí, které mohou být koordinovaně použity státem nebo nestátními aktéry k dosažení konkrétních cílů, přičemž zůstávají pod hranicí formálně možného vyhlášení války.*“ (EEAS, 2018; European Commission, 2016)

³ Strategická komunikace je koncept dlouhodobé komunikace s jasně vymezenými cíli, kterých má dosáhnout. Taková komunikace je na úrovni státu koordinovaná napříč jednotlivými resorty či organizacemi tak, aby stát vystupoval směrem k občanům jednotně a jasně, a tím omezil působení protistátních dezinformací, a posílil tak právě boj proti hybridnímu působení.

1.6. Konceptualizace a operacionalizace

Při práci s konceptem hybridního způsobu válčení se setkáváme s mnoha nepřehlednými termíny jako „hybridní válka“, „hybridní působení“, „hybridní válčení“, „hybridní hrozby“, „politická válka“ (Galeotti, 2019), „válčení bez omezení“ (Liang & Xiangsui, 1999), „válčení čtvrté generace“ (Hammes, 2007), „konflikt nízké intenzity“ (Dixon, 1989) a dalšími. Problém konceptualizace pak nastává především v nejasnosti jednotné definice. Nejen že tedy není jasná definice hybridního působení, ale různé definice jsou buď a) moc široké a vágní, jako tomu je u výše zmíněné definice EU, která se snaží být flexibilní a tím naopak může být problematická, nebo b) příliš úzce definované, které poté postihují pouze omezené případy. Jako hybridní válka je pak často pojímána celá zahraniční a bezpečnostní politika Ruska, čímž dochází k simplifikaci a nedorozumění. (Bahenský, 2021: 57–62)

Práce pracuje s již zmíněnou metodou obsahové analýzy. Tato metoda vyžaduje zkoumání komunikačních sdělení různého typu, v tomto případě oficiálních dokumentů EU. Výběrový soubor zvolených dokumentů tak bude obsahovat hlavní dokumenty EU reagující na hybridní působení a související s děním na Ukrajině v letech 2014 až 2022. Dokumenty Evropské unie obsahují především pojmy jako „hybridní působení“ (hybrid interference/influence) a „hybridní hrozby“ (hybrid threats). Jelikož je tato práce zaměřena na boj Unie s hybridními hrozbami a na analýzu jejich strategických dokumentů a prohlášení, jsou v práci používány právě tyto dva pojmy. Pojem „hybridní války“ bude sloužit pro analýzu jazyka, jakým dokumenty EU hovoří.

Hybridní působení tak bude definováno jak definicí *Centra excellence pro boj proti hybridnímu působení*, tak definicí používanou v komunikaci Unie ve veřejně dostupných dokumentech. Stanovená definice tedy bude stanovena autorkou práce následovně:

Koncept hybridního působení označuje akce prováděné státními nebo nestátními aktéry. Tyto hrozby mohou být politické, diplomatické, ekonomické, vojenské i nevojenské, v civilní nebo informační oblasti, ve skryté či zjevné podobě. Takové akce jsou koordinované a synchronizované a záměrně se soustředí na zranitelná místa demokratických států, institucí a právního státu. Jejich cílem je podkopat nebo poškodit napadeného ovlivněním jeho rozhodování na místní, regionální, státní nebo institucionální úrovni.

Hybridní působení je pak tvořeno konkrétními *hybridními hrozbami*. Pro stanovení konkrétních hrozeb bude použito rámcové spektrum DIMEFIL, které je používáno americkým Ministerstvem obrany pro popis státní síly za účelem zdůraznění, že stát neoplývá pouze

vojenskou silou. DIMEFIL je zkratkou stojící za pojmy *diplomacie, informační působení, vojenská moc, ekonomický vliv, finanční systém, zpravodajství a právní systém* (diplomatic, information, military, economic, financial, intelligence, legal). (Jireš, 2021: 77–78; Oskarsson, 2017: 3–15)

Pod pojem *diplomacie* budou zařazeny aktivity, které mají za cíl ovlivnit mezinárodní prostředí a ostatní státy tak, aby se přiklonily na stranu agresora (v tomto případě snahy Ruska o získání spojenců a aktérů, kteří by uvěřily jeho politice vedené proti Ukrajině). Do *informačního působení* budou zahrnuty všechny aktivity ovlivňující informační prostor, tedy kybernetické útoky, šíření dezinformací, informační kampaně, budování proruských médií na Ukrajině apod. *Vojenská moc* je klasickým pojmem, který představuje armádu státu a její vojenské kapacity. V případě Ruska však můžeme do *vojenské moci* také zahrnout nekonvenční formy vojenství jako proruské (guerillové) skupiny neoznačených *zelených mužičků* (tzv. “little green men“), kteří bojovali na straně Ruska a byli to ruští vojáci v neoznačených uniformách, aniž by se k nim Rusko přihlásilo. *Ekonomický vliv a finanční systém* budou představovat snahu o vybudování hospodářské závislosti Evropy na Rusku. Příkladem může být energetická závislost EU, o kterou se dlouhodobě snažilo a díky které nyní proudí do ruské státní pokladny evropské peníze. EU získává své energetické zdroje z Ruska a politiky minulých let zapříčinily, že nebude jednoduché se od hospodářské závislosti na Rusku oprostit. Pojem *zpravodajství* bude znamenat operace ruských tajných služeb na území jiných států. A nakonec hybridní působení v rámci *právního systému* bude obsahovat akce Ruské federace, které cílí na právní systém a podkopání demokratických institucí v zahraničí.

Po vytyčení výběrového souboru a zkoumaných konceptů je pro obsahovou analýzu důležité stanovit kódovací schéma, které vymezuje proměnné a jejich operacionalizaci, s nimiž bude analytická část práce pracovat. (Varločková, 2019: 266–273; Bryman, 2016: 284–295) Nejprve bude analyzováno téma daného dokumentu. Konkrétně jak dokument pojímá hybridní působení, jakým jazykem o něm mluví, jaké pojmy používá (*hybrid influence, hybrid interference, hybrid threats, information war, political war* apod.) Jako další bude zkoumána otázka, zdali EU konkrétně přičítá hybridní působení Ruské federaci a explicitně ji zmiňuje a jestli je explicitně zmíněno vedení hybridní války (*hybrid war*).

Pro stanovení, jestli EU reaguje na hybridní působení na Ukrajině, bude zkoumáno, na jaké konkrétní události svým prohlášením EU reaguje. Pro operacionalizaci hybridního působení budou analyzovány konkrétní hybridní hrozby, které jsou zmíněny (viz výše rámec DIMEFIL) a bude stanoveno, kterým hybridním hrozbám chce EU čelit. Pokud bude zjistitelné, bude nakonec zkoumáno, jaký vliv měl dokument na současnost.

2. HLAVNÍ MILNÍKY HYBRIDNÍHO PŮSOBENÍ RUSKA NA UKRAJINĚ

Tato kapitola se bude zabývat konkrétními fázemi hybridního působení Ruska na Ukrajině. Ruský vliv na samostatný ukrajinský stát je pro dosažení do kontextu nutno analyzovat již od jeho nabytí samostatnosti po rozpadu Sovětského svazu v roce 1991. Tato tzv. přípravná fáze (toto rozdělení používá například Rácz, 2015: 58–59 nebo Polyakova, 2021: 11–12) bude popsána v první podkapitole, kde bude stručně analyzováno období od vzniku nezávislé Ukrajiny po ruskou invazi na Krym na konci února 2014. Další fázi se bude věnovat druhá podkapitola, a to tzv. útočné fázi od 24. února 2014, kdy započala ruská vojenská aktivita na poloostrovu Krym až po začátek roku 2015 a první únorové Minské dohody. (Rácz, 2015; Polyakova, 2021) Poslední, třetí, podkapitola bude analyzovat konkrétní hybridní hrozby a útoky vedené Ruskem od roku 2015 po vypuknutí války v únoru 2022. Druhá a třetí podkapitola bude rozčleněna po konkrétních kategoriích hybridního působení DIMEFIL popsaného v předchozí kapitole.

2.1. Přípravná fáze

Význam Ukrajiny pro Rusko je názorný v práci polsko-amerického politologa Zbigniewa Brzezinského *Velká šachovnice: K čemu dnes Ameriku zavazuje její globální převaha*. Brzezinski ve své knize píše:

„Ukrajina, nový a významný prostor na eurasijské šachovnici, je geopolitickým ohniskem, protože pouhá její existence jako nezávislého státu napomáhá k transformaci Ruska. Bez Ukrajiny přestává být Rusko eurasijským impériem. (...) Pokud však Moskva opět dosáhne kontroly nad Ukrajinou s jejími 52 miliony obyvatel, nerostným bohatstvím a přístupem k Černému moři, získá tak automaticky prostředky, jak obnovit své postavení mocného imperiálního státu rozkládajícího se v Evropě i v Asii.“ (Brzezinski, 1999: 52–53)

Ukrajina je tak historicky již od dob Kyjevské Rusi strategickým cílem. Rusové a Ukrajinci sdílí nejen společnou historii a úzké historické provázání, ale také kulturní, církevní, energetické a ekonomické vazby. (Stulík, 2021: 308)

Zhroucením Sovětského svazu a ukrajinskou nezávislostí vyvstaly na povrch palčivé otázky, které bylo nutno řešit, avšak jejich řešení nebylo jednoduché. Jednou z nich byla otázka sídla nyní ruského Černomořského loďstva, které bylo najednou situováno na území Ukrajiny.

Pobyt ruské armády na ukrajinském území spravovalo několik mezistátních dohod. V jejich rámci bylo stanoveno, že zde může být umístěno až 25 000 vojáků, 132 obrněných vozidel, 24 dělostřeleckých systémů a 22 vojenských letounů. Zvolení ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče v roce 2010 navíc zapříčinilo, že jeho oportunistická až proruská politika umožnila Rusku držet práva na tuto vojenskou přítomnost na Krymu až do roku 2042. Důsledkem toho se Ukrajině zavřely dveře do NATO pro další tři desetiletí. (Rovenský, 2014: 7–9; Snyder, 2018: 63–63)

Na Krymu došlo k pokusu o jeho obsazení již před rokem 2014 a to na podzim roku 2003, kdy se odehrával spor o ostrov Tuzla. Ostrov Tuzla se nachází v Kerčském průlivu a Rusko se jej snažilo napojit na ruský Tamanský poloostrov. O jeho napojení usiloval již Jurij Meškov ve své prezidentské kampani, díky které byl zvolen prvním a posledním prezidentem Republiky Krymu v roce 1994. (Polyakova, 2021: 11). Rusko se nicméně až do roku 2007 soustředilo na Čečensko, následně v roce 2008 na Gruzii a vojensky se tedy na Ukrajině nemohli koncentrovat. Již na summitu NATO v Bukurešti v roce 2008 ale ruský prezident Vladimír Putin avizoval ve svém proslovu, že „na jihu Ukrajiny žijí pouze Rusové“ a Rusko tím pádem má jasný zájem o tato území (UNIAN, 2008).

Po bukurešťském summitu uveřejnila ruská média plán, kterým by byla vedena válka proti Ukrajině s názvem „Mechanický pomeranč“. Jeho cílem nebylo zabrat pouze Krym, ale celý jihovýchod Ukrajiny, včetně oblastí Doněcka, Charkova, Dněpropetrovska, Záporoží, Mykolajivu a Chersonu. Avizovaný plán na obsazení východní části Ukrajiny následovala četná prohlášení o tomto úmyslu, a to například v roce 2009 na televizním programu Ren-TV. (Fjodorov, 2017: 116–118; Usenko, 2014)

O ruském hybridním válčení na Ukrajině píše bezpečnostní analytik David Stulík, který pracoval do roku 2007 do roku 2019 jako tiskový mluvčí Delegace EU na Ukrajině. Stulík jako jeden z ruských vlivů popisuje většinové užívání ruštiny jako hlavního jazyka médií vysílaných na Ukrajině. Samotná ukrajinská média měla většinou nižší míru autonomie a tedy menší vliv. Další formu hybridního působení do anexe Krymu lze spatřovat v narůstajícím vlivu Ruska v ozbrojených nebo tajných složkách. Během prezidentského mandátu Janukovyče se stal ministrem obrany Dmitrij Salamatin držící ruské občanství, jehož úřad omezil ukrajinskou obranyschopnost. Rusko navíc disponovalo informacemi o fungování ukrajinských vojenských jednotek již z dob Sovětského svazu. (Stulík, 2021:308–311)

Vliv Ruska je od časů Sovětského svazu patrný také v duchovní oblasti. Od rozpadu Sovětského svazu vznikly tři oddělené pravoslavné církve, a to Ukrajinská pravoslavná církev Moskevského patriarchátu, Ukrajinská pravoslavná církev Kyjevského patriarchátu

a Ukrajinská autokefální pravoslavná církev sídlící v Kyjevě, která vznikla v roce 2019 a vyvolala silnou nevoli v Moskvě. Ukrajinská pravoslavná církev Moskevského patriarchátu je však pod vedením moskevského patriarchy Kirilla a díky tomu se stalo náboženství možnou formou vlivu Kremlu přímo na ukrajinské obyvatelstvo. (Procházková, 2022; Stulík, 2021: 309)

V létě roku 2013, které předznamenával tzv. Euromajdan⁴, byla zaznamenána silná ruská informační kampaň přesvědčující Ukrajince o nevýhodách podpisu asociační dohody. Tato dohoda, kterou Janukovyč slíbil, že podepíše, byla nadějí pro Ukrajinu na pomoc při řešení problémů jako korupce a instrumentem, jak podpořit právní stát. Když Janukovyč 21. listopadu 2013 oznámil rozhodnutí, které učinil po jednání s Putinem, že podpis dohody stahuje, vyrazili Ukrajinci hromadně do ulic. Na počátku protestovali především studenti, avšak po násilném potlačení protestů policejními složkami 30. listopadu se přidaly všechny věkové vrstvy obyvatel. Další potlačení protestů následovalo 10. prosince. V polovině prosince byly schváleny Janukovyčem a dalšími politiky s vazbami na Rusko zákony kriminalizující protesty a omezující svobodu projevu. Po několika týdnech protestů, násilných potlačeních a masovém střelení v ulicích, prezident Janukovyč opouští Kyjev 21. února. Tou dobou již byly na pohybu ruské jednotky, které překročily hranice na Krymu 24. února 2014. (Marshall, 2016: 28–30; Snyder, 2018: 123–145)

2.2. Útočná fáze

2.2.1. Vojenská moc

Ukrajinci ve své podpoře protestům nicméně nebyli jednotní a na druhé straně začaly protestovat proruské síly především v krymské oblasti. Dne 25. února byl dosazen proruský Aleksej Chalj do funkce starosty Sevastopolu. O tři dny později 27. února byly obsazeny krymské vládní budovy v Simferopolu. Další den obsazují neoznačení vojáci letiště v Simferopolu a budovu státní televize, a tím oficiálně Rusko zahajuje vojenské působení na poloostrově Krym. Tito neoznačení vojáci jsou označováni jako již výše zmíněni „zelení mužičci“. Měli záměrně odstraněny veškeré insignie a ruská vláda se k nim nehlásila, nikdo tím pádem nemohl jasně přisoudit vojenské intervence na Krymu Moskvě, která svou přítomnost naopak zatvrzele popírala a potvrdila až po roce. Toto jednání neoznačených vojáků je považováno za jednu z určujících charakteristik pro hybridní působení Ruska na Ukrajině

⁴ Pod pojmem Euromajdan se rozumí ukrajinská revoluce důstojnosti, která vypukla 21. listopadu 2013 jako reakce na stažení podpisu asociační dohody s EU prezidentem Viktorem Janukovičem.

a za klíčovou snahu připravit půdu pro následnou invazi ruské konvenční armády. (Barber, 2017: 38–42)

Po četných problémech ruských sil v předchozích desetiletích, ať už v Čečensku nebo v Gruzii, prošly tyto síly modernizací, která kladla důraz na schopnost rychlého nasazení nebo na vysoce profesionální přístup. Naopak invaze poukázala na slabiny ukrajinských sil, které disponovaly slabým vedením, nízkou morálkou a neschopností koordinace a vedením, které znamenala neschopnost odpovědi na nejasné rozkazy v momentu překvapení, protože Ukrajina se nedokázala rychle srovnat s realitou, ve které se ocitla. Vojenské hybridní působení bylo doplněno o obsazování vládních budov, kritické infrastruktury, administrativních budov i televizních a rozhlasových stanic. Paralelně byla avizována vojenská cvičení u hranic, která měla zapříčinit strach z možného vypuknutí konvenční války. Byly zablokovány ukrajinské válečné lodě a z Kremlu přicházely výhrůžky použití jaderného arsenálu. (Buchar, 2017: 94–104; Rácz, 2015: 60–63)

2.2.2. Diplomacie

Paralelně s událostmi na bojišti probíhala jednání v nejvyšších patrech mezinárodní politiky. Mezinárodní právo se tak stalo jednou z oblastí hybridního působení s cílem ospravedlnit ruské kroky. Od roku 1945 nezažila Evropa takovou výzvu jakým bylo ruské porušování mezinárodně uznávaných státních hranic. Ruská invaze porušovala Chartu Organizace spojených národů, Závěrečný akt konference v Helsinkách z roku 1975, dohody Rady Evropy, jejímž bylo Rusko v té době členem, Budapešťské memorandum uzavřené mezi Ruskem a Ukrajinou roku 1994, Minské dohody z roku 1991, bilaterální dohody Ruska a Ukrajiny a samotnou ukrajinskou a krymskou ústavu. Rusko však žádné porušení dohod nikdy neuznalo a naopak ospravedlňovalo své jednání na příkladech akcí Západu, jakým bylo odtržení Kosova od Srbska, intervence do Libye nebo do Sýrie. Tato ospravedlnění ruské strany směřovala k ruskému a evropskému obyvatelstvu spíše než k mezinárodní komunitě, aby mu byla zajištěna podpora občanů a vyvolán odpor k jejich národním vládám. Rusko tak zvládlo oslabit váhu mezinárodních dohod světového společenství a vytvořilo nejistotu o tom, zda je opravdu skutečným agresorem. (Barber, 2017: 40–41; Giuliani, 2015)

2.2.3. Informační kampaň

Důkazem toho, proč je nyní anexe Krymu považována za příklad hybridní války, je často zdůrazňována silná doprovodná informační kampaň. Již zmíněná kontrola televizních a rozhlasových stanic Rusy umožňovala vysílání podléhající ruské cenzuře, jejímž cílem byla

démonizace Euromajdanu, vlády v Kyjevě a Ukrajinců, o kterých prohlašovali, že jsou to antisemité, rusofobové a neonacisti směrem k rusky mluvícímu obyvatelstvu jak na východě Ukrajiny, tak v Rusku. Terčem četných kyberútoků se stali i prominentní ruští opoziční lídři jako Alexej Navalnyj nebo Garry Kasparov. Rusům se také povedlo zveřejnit telefonní hovory amerických a estonských diplomatů, které měly znejistit mezinárodní publikum a odvádět pozornost od invaze. Krym se tak stal v podstatě izolovaným od zbytku země, masivní kampaň směrem do světa se snažila legitimizovat anexi a celá společnost byla destabilizována a obranyschopnost země zásadně oslabena, aniž by Rusko muselo využít síly. (Franke, 2015: 44–47)

2.2.4. Zpravodajství

Dědictví ruských zpravodajských služeb z dob Sovětského svazu je ruskou silou, na kterou země při svých vlivových operacích silně spoléhá. Ruské zpravodajské služby jsou zapojeny do aktivních a agresivních kampaní, jejichž cílem je vyvolání podpory ruských ekonomických zájmů, podkopání stability evropských vlád a útoky na nepřátele státu. V současnosti operují na straně Ruska čtyři hlavní zpravodajské agentury, přičemž nejsilnější z nich je stále Federální služba bezpečnosti (FSB), která má nejbližší vazby na Vladimira Putina a na vládu v Kremlu. Její domácí bezpečnostní kompetence se dále rozšiřují již i na některé vnější aktivity a podílí se i na informačních a kybernetických operacích. Zahraniční operace jsou ale primární prací Zahraniční zpravodajské služby (GRU), která často operuje pod diplomatickým krytím. Federální ochranná služba (FSO) zahrnující Prezidentskou bezpečnostní službu (SBP) je posledním zpravodajským útvarem. Jejich úlohami je hlavně ochrana klíčových vládních představitelů. (Galeotti, 2016)

Výhodou pro ruské zpravodajské operace na Ukrajině je pak především sdílený jazyk a kultura. Ruští agenti se tak jednoduše mohli vměšovat mezi obyvatele Krymu při jeho anexi a následné válce o Donbas. Právě tady byly operace tajných služeb nejviditelnější. Během invaze na Krymu nedošlo k žádné přímé akci, operace byly vedeny tajně a byly založeny na informacích, které byly shromážděny jednotkami napojenými na ruskou černomořskou flotilu, případně místními agenty. Ruskému zpravodajství navíc pomohl sám Janukovyč, který ukrajinským tajným službám nařídil, aby se zaměřovaly na USA, nikoliv na Rusko. Jednotky se zasazovaly o již zmíněné obsazování místních vládních a administrativních budov, velitelství ukrajinské armády a dalších komplexů. Na Donbase se naopak věnovaly více přímým bojům, přestože se jim snažily vyhnout. (Bukkvoll, 2016: 13–20)

Právní systém

Anexe Krymu vyvrcholila konáním zmanipulovaných „referend“ 16. března 2014, které nicméně nebyly nikdy uznány mezinárodním společenstvím. Následovala „referenda“ v Luhanské a Doněcké oblasti 11. května. Ilegalitu referend z těchto dvou oblastí dokazují například předcházející ukrajinské výzkumy veřejného mínění, podle kterých bylo pro připojení asi 27 až 30 % obyvatel, nikoliv Ruskem předkládaných 89 %. Konflikt dále eskaloval sestřelením letadla M17 malajsijských aerolinií 17. července 2014. Následkem střely z protiletadlového systému Buk z území ovládaného ruskými vojáky zemřelo všech 298 pasažérů. Na přelomu roku se Rusko odchýlilo od formy hybridního válčení a vyslalo svou armádu na pomoc v bojích o doněcké letiště. Zamrznutí konfliktu a konec útočné fáze ruské invaze zapříčinily dvě tzv. minské dohody, jejichž dohodnutí mělo ukončit konflikt na Ukrajině. Druhá minská dohoda slibovala 13 kroků pro dosažení příměří, mezi nimiž bylo i ustanovení samovlády na Donbase. (Fjodorov, 2017: 128, 131, 132, Mackinnon, 2022, Tran, 2014)

2.3. Hybridní působení Ruska na Ukrajině v letech 2015–2022

2.3.1. Diplomacie a právní systém

Po anexi Krymu a konání „referend“ na Donbase odpovídalo Rusko mezinárodnímu společenství vzdorovitě. Stálo si za svým narativem legality anexe, za tím, že se nijak neangažovalo a kdy už, tak pouze jako „mírotvorci“ ve vnitrostátním ukrajinském konfliktu, který byl vinou Západu. Sám Putin mluvil o anexi jako o „právu na sebeurčení“, o „vůli lidu“ o „historické spravedlnosti“, o konání na pozvání, o ochraně ruského obyvatelstva a používal analogii Kosova k podpoření svých argumentů. Přestože tyto argumenty jsou v mezinárodním právu velmi slabé a nelegitimní, představují hrozbu pro evropský teritoriální řád, který byl tímto poprvé po stanovení teritoriální integrity porušen. Rusko se dále snažilo zasadit anexi do právního rámce prostřednictvím konání výše zmíněných manipulovaných „referend“, na základě kterých Rusko pouze „respektovalo volbu krymského lidu“ nebo prostřednictvím *Deklarace nezávislosti* adoptované krymským parlamentem. (Allison, 2014: 1261; Allison, 5; Kuzio, D'Anieri, 2018: 127)

Rusko mohlo těžit z toho, že západní státy váhaly, než byly ochotny Rusko z vojenské agrese obvinít. Ukrajina byla navíc nabádána k tomu, aby se vyhnula jakékoliv eskalaci situace, které by kyjevské vedení mohlo destabilizovat a poškodit. Příkladem využití práva v rámci hybridního působení byla vzájemná blokáda mezinárodní přepravy mezi Ruskem a Ukrajinou.

V souvislosti s protesty na východě Ukrajiny začali jednotlivci blokovat pohyb nákladní dopravy z Ruska na Ukrajinu. Rusko odpovědělo zákazem ukrajinského tranzitu přes své území. Ukrajina se následně odvolala na porušování zásady svobody tranzitu v rámci Světové obchodní organizace. (Allison, 2014: 1260–1261; Tropin, 2021: 19–20)

Jako další příklad zneužití práva ze strany Ruska proti Ukrajině lze uvést změnu mezinárodní telekomunikační předvolby Krymu v roce 2015. Před zasedáním Mezinárodní telekomunikační unie zvýšilo Rusko počet svých zástupců a tím se Ukrajině nepodařilo zablockovat prosazení používání ruské mezinárodní předvolby na Krymu. V rozporu se zákonem také Rusko začalo provádět zdlouhavé a záměrné inspekce ukrajinských lodí v Azovském moři, které jsou ospravedlňovány argumenty, podle kterých se již jedná o narušení teritoriálních vod Ruska. Dalším významným příkladem je obviňování Ukrajiny reagující palbou na střelbu iniciovanou z ruské strany na obydlené oblasti z porušování mezinárodního humanitárního práva. Nebo pak poskytování falešných důkazů, které měly dokázat, že sestřelení letadla MH-17 měly na svědomí ukrajinské jednotky. (Tropin, 2021: 20–21)

2.3.2. Ekonomický vliv a finanční působení

Co se týče ekonomických nástrojů hybridní války, tím pravděpodobně nejvýznamnějším je energetická závislost nejen evropských zemí na ruských zásobách zemního plynu a ropy. V době anexe Krymu byla Ukrajina nejdůležitější tranzitní zemí, přes kterou byl převáděn ruský plyn do Evropy. Ukrajina v té době patřila mezi čtyři nejvýznamnější importéry ruského plynu spolu s Itálií, Tureckem a Německem. Před rokem 2014 se udály dva významné rozpory mezi Ruskem a Ukrajinou ohledně dodávek plynu, a to v letech 2006 a 2009, kdy se ruský energetický koncern Gazprom a ukrajinský Naftohaz nemohly dohodnout na podmínkách tranzitu. Krize v roce 2009 vyústila v uzavření pro Ukrajinu nevýhodné smlouvy pod vládou premiérky Julie Tymošenkové, která požadovala odstranění zprostředkovatelské společnosti. Výsledkem byla dohoda, kvůli které Ukrajina platila za ruský plyn vyšší cenu než ostatní evropští příjemci, jelikož dohoda byla navázána na cenu ropy. Dohoda také obsahovala klauzuli *take-or-pay*, která zavazovala Ukrajinu k placení minimálně 80 % nasmlouvaného ročního objemu nehledě na skutečný roční odběr. Tato smlouva měla ustanovenou platnost do roku 2019. (Pleines, 2014: 2–3; Wolczuk, 2016: 121–123)

V kontextu událostí na přelomu roku 2013 a 2014 lze uvést jako jednu z příčin odklonu prezidenta Janukovyče od podpisu asociační dohody s EU oznámení ruské vlády 17. prosince 2013, že jako odměnu za odklon stáhne Rusko cenu plynu pro Ukrajinu na 269 USD/1000 m³ z dosavadních 400 USD/1000 m³. Rusko po útěku Janukovyče reagovalo stažením slevy

a na základě nového vzorce činila cenu plynu výši 386 USD/1000 m³. Po anexi Krymu vypovědělo Rusko *Charkovskou dohodu o využívání vojenských zařízení v rámci Černomořské flotily*, kterou po anexi Krymu dále nepotřebovalo, a nemuselo tak platit za pronájem vojenského prostoru. To zvýšilo cenu zemního plynu na 486 USD/1000 m³. Přesto ale nelze spory o energie vnímat jako důvody pro rozpoutání konfliktu. Snaha získat Krym, přes jeho potenciální naleziště nerostných surovin, byla motivací historickou, kulturní a geostrategickou. (Pleines, 2014: 3,4, Van de Graaf, 2017: 1–3)

Od invaze došlo k uplatnění řady obchodních omezení, což vedlo k trojnásobnému poklesu ukrajinského vývozu do Ruska. K zastavení dovozu plynu došlo v červnu 2014 a následně v červnu 2015. Konflikt donutil Ukrajinu, aby začala svou závislost na ruských zdrojích považovat za zranitelnost, kterou může Rusko jednoduše využít. Ukrajině se podařilo získat plyn z Polska, Maďarska i Slovenska a dalších evropských zemí. Byly uzavřeny smlouvy o dodávkách plynu s EU a dovoz plynu z Ruska byl snížen o polovinu. V roce 2016 Rusko jednostranně vyloučilo Ukrajinu z *Dohody o zóně volného obchodu Společenství nezávislých států*, což vedlo k dalšímu oslabení obchodních vztahů a orientaci Ukrajiny na obchod s jinými zeměmi. Nové obchodní smlouvy s EU donutily Ukrajinu přijmout také určitá pravidla unijního trhu zaručující konkurenceschopnou politiku v energetice. Příkladem je „zákon trhu s plynem“ přijatý v květnu 2015, který byl vypracován Sekretariátem energetického společenství. Na začátku roku 2018 nařídil Arbitrážní institut Stockholmské obchodní komory, aby Gazprom zaplatil společnosti Naftogaz 2,56 miliard dolarů za nedodání určeného množství plynu přes Ukrajinu. V roce 2020 byla jako výsledek sporu přijata trilaterální dohoda mezi EU, Ruskem a Ukrajinou, která zaručovala parametry přepravy plynu z Ruska přes Ukrajinu do EU pro následujících pět let. (Grossmann, 2019; Kardas, Iwanski, 2018: 1–6; Wolczuk, 2016: 129, 130)

2.3.3. Informační působení

Informační působení lze definovat jako „*klíčovou složku ruské politiky, která zahrnuje veškeré využití informací a dezinformací ze strany státních nebo nestátních aktérů jako nástroje státní moci*“ (Allen, Moore, 2018: 60) Jedním z hlavních cílů tohoto aspektu hybridní války je snaha rozmazávat konflikt natolik, že bude zaset strach a Západ bude přesvědčen, že požadavky Moskvy jsou limitované a nárokovatelné, přičemž úspěch útoku na Ukrajině tkvěl v koordinaci informačních operací s konvenčními silami. V informační válce proti Ukrajině se pak Rusko snaží především cílit na ruský mluvící obyvatelstvo, které má být postaveno proti ukrajinské vládě. Do informačního působení je třeba zařadit také kybernetické

útoky, které pak proti Ukrajině byly použity s cílem oslabit kritickou infrastrukturu, znemožnit přístupy k informacím, destabilizovat společnost, zabránit provádění rozhodnutí a oslabit odpor, až psychicky ovlivňovat a manipulovat. (Snegovaya, 2015: 7; Allen, Moore, 2018: 59–61)

Jedním z klíčů ruské manipulace s informacemi je centralizovaná kontrola mediálních platforem. Ruské vedení dbá na to, aby eliminovalo zdroje informací, které se odchyľují od oficiálních narativů. Tato forma ovlivňování je velmi účinnou, podle dat z roku 2015 věřilo 60 % Rusů reportážím na státní televizi. Jejich vliv pak přesahuje i do zahraničí na Západ, kde ovládají kanály jako *RT*, *Sputnik* nebo *Anna News*, na Ukrajině například kanál *Inter*. Pracovat na ovlivňování informací měli a dosud mají tzv. trollové, kteří šíří prokremelské narativy na sociálních sítích. Po celou dobu anexy Krymu bylo podle známých čísel zaměstnáno asi 600 lidí, z nichž každý denně měl psát 50 komentářů, spravovat šest facebookových účtů, kde měli publikovat tři příspěvky za den, a deset účtů na Twitteru s padesáti tweety denně. Rusko se ve svých narativích snaží demonizovat Západ, označovat ukrajinské vedení za „fašistické“, apelovat na emoce, popisovat Rusko jako vítěze nad Hitlerem, které se snaží pomoci a provádí pouze „mírové mise“ a poukazovat na údajné krutosti ukrajinských sil. Narativy se také mění v závislosti na regionálních rozdílech země. To, o čem se dozvídají lidé na východě země, nemusí mít na západě vůbec tušení. (Buchar, 2017: 105, 107; Hamatová, 2017: 168–171)

Kybernetické operace proti Ukrajině probíhaly již od samotného začátku invaze, kdy kvůli útoku DDoS (česky „distribuované odmítnutí služby“ z anglického Distributed Denial-of-Service) nefungovaly vládní webové stránky celkem 72 hodin a stejně tak i mobilní telefony členů parlamentu byly přehlceny SMS zprávami, což jim bránilo v efektivní komunikaci. Útoky DDoS byly postiženy také média a zpravodajské agentury, čímž bylo bráněno v informování veřejnosti. Na straně Ukrajiny prováděly útoky hackerské skupiny jako Cyber Hunta, Cyber Hundred, Null Sector nebo Ukrainian Cyber Troops/Army. Naopak za druhou stranu útočily proruské skupiny CyberBerkut, APT28, APT29, někteří členové skupiny Anonymous Ukraine a další. (Baezner, 2018: 10–12)

Za jeden z největších kybernetických útoků je považován útok NotPetya z roku 2017. Útok nezasáhl pouze cílovou Ukrajinu, ale země po celém světě jako například USA, Dánsko, Francii, Velkou Británii, Španělsko, Nizozemsko nebo Indii a škoda byla vyčíslena na 10 miliard dolarů. Na Ukrajině bylo zablokováno 90 % počítačů bank, čtyři nemocnice jen v hlavním městě, šest energetických společností, dvě letiště, více než 22 ukrajinských bank, bankomaty a systémy pro platby kartou a prakticky každý vládní úřad. Celkem bylo odhadem poškozeno 10 % všech počítačů na Ukrajině. (Greenberg, 2018: 3–9)

3. ANALÝZA KROKŮ EVROPSKÉ UNIE V REAKCI NA HYBRIDNÍ PŮSOBNÍ NA UKRAJINĚ

Tato kapitola bude analyzovat oficiální dokumenty vydané EU, které reagují na hybridní působení na Ukrajině a v Evropě od roku 2014 do vypuknutí války v roce 2022. Metodologii této analytické části se věnuje závěr první kapitoly. Evropská unie disponuje mnoha možnostmi, jak reagovat na hybridní působení v rámci své vlastní Společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SBOP) ustanovené v roce 1999 Amsterodamskou smlouvou na základech položených již ve Smlouvě z Maastrichtu. Lisabonská smlouva v roce 2009 stanovila dnešní rámec SBOP a posílila úlohu Evropského parlamentu. Ústřední roli hraje Vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku, který je zároveň místopředsedou Evropské komise a koordinuje Radu pro zahraniční věci. Rozhodnutí pak přijímá Evropská rada nebo Rada Evropské unie jednomyslně, případně Evropská obranná agentura a stále strukturované spolupráce (PESCO) většinovým hlasováním. (Legrand, 2021: 1)

3.1. Akční plán pro strategickou komunikaci

Na základě probíhající ruské dezinformační kampaně od invaze na Ukrajinu zdůraznily závěry Evropské rady v březnu 2015, že je třeba „*zpochybnit pokračující dezinformační kampaně Ruska*“ (European Council, 2015: 5) a vyzvaly k vytvoření akčního plánu strategické komunikace, a to do června téhož roku. Jako první krok stanovila Rada vytvoření komunikačního týmu. Rada dále konstatovala, že neuznává a odsuzuje nezákonnou anexi Krymu a Sevastopolu. Stejně tak podpořila reformní procesy na Ukrajině a vyzvala k přijetí balíčku další ekonomické pomoci. (European Council, 2015)

Akční plán pro strategickou komunikaci byl následně publikován 22. června 2015. Akční plán si klade za cíl efektivní komunikaci a propagaci politiky a hodnot EU směrem k zemím Východního partnerství, obecné posílení mediálního prostředí a nezávislých médií a zvýšení vědomí ohledně šíření dezinformací vnějšími aktéry. Akční plán konkrétně konstatuje, že sdělení občanům zemí Východního partnerství by měla „*umožnit snadno pochopit, že politické a hospodářské reformy prosazované EU mohou mít časem pozitivní dopad na jejich každodenní život. Tato sdělení by měla rovněž jasně informovat o univerzálních hodnotách, které EU prosazuje, včetně závazku k demokracii, právnímu státu, boji proti korupci, právům menšin a základním svobodám projevu a médií. Spíše než vysvětlovat podrobnosti politik a programů EU by měly jasně vysvětlovat jejich přínosy pro obyvatele regionu. Tento pozitivní narativ by měl být sdělováno jasným jazykem a měl by být založen na skutečných příbězích úspěchů, které budou mít ohlas u cílové skupiny.*

V případě potřeby by EU měla být také připravena předvídat dezinformace týkající se EU a reagovat na ně.“ (European External Action Service, 2015: 1)

Jedním z konkrétních výsledků akčního plánu je vytvoření tzv. East StratCom Task Force. Tyto týmy jsou tvořeny odborníky ze členských států, jejichž úkolem je vypracovávat komunikační materiály k vytyčeným tématům. Týmy mají za cíl posilovat mediální prostředí v zemích Východního partnerství i mimo ně ve spolupráci s orgány EU. Týmy pak podávají zprávy o dezinformačních narativích, které jsou aktuální, a vysvětlují je. Snaží se také zvyšovat povědomí o negativním dopadu takovýchto dezinformací, které často pocházejí z prokremelských zdrojů. Co se týče výsledku jejich práce přibližně do roku 2020, lze konstatovat, že se přístup delegací EU ke komunikaci velmi změnil. Podle průzkumů z března roku 2020 byla EU vyhodnocena jako nejdůvěryhodnější mezinárodní instituce s 60% důvěrou občanů zemí Východního partnerství. (European Union External Action, 2021)

V rámci skupin East StratCom Task Force Evropské služby pro vnější činnost byl vytvořen sítěžný projekt s názvem *EUvsDisinfo*, který funguje dodnes. Jeho cílem je reagovat na probíhající dezinformační kampaně Ruské federace a pomoci rozvíjet odolnost vůči mediální manipulaci. Podle webových stránek tohoto portálu disponuje *EUvsDisinfo* více než 12 000 vzorky prokremelských dezinformací. (EUvsDisinfo, 2022)

Akční plán kromě týmů pro strategickou komunikaci ustanovuje několik dalších klíčových oblastí : (1) Spolupráce s partnery a rozvoj sítí, (2) Komunikační aktivity týkající se programů a činností financovaných EU ve východním sousedství, (3) Podpora svobody sdělovacích prostředků a svobody projevu, (4) Iniciativy veřejné diplomacie v sousedství, (5) Budování kapacit pro novináře a mediální subjekty, (6) Podpora plurality v ruskojazyčném mediálním prostoru, (7) Zapojení občanské společnosti, (8) Zvýšit informovanost, rozvíjet kritické myšlení a podporovat mediální gramotnost, (8) Posílit spolupráci v oblasti regulace v členských státech EU. (European External Action Service, 2015)

Akční plán pro strategickou komunikaci tedy reaguje na hybridní hrozby v rámci informačního působení. Plán byl vytvořen v reakci na množství dezinformačních kampaní ze strany Ruska věnujících se dění na Ukrajině. Dokument explicitně však hybridní hrozby nezmiňuje, stejně tak je nezmiňují ani závěry Evropské rady, na jejichž popud byl vytvořen. Oba dokumenty však zmiňují informační působení Ruska, vůči kterému se vymezují. Výrazy jako „hybrid war“, „hybrid influence“, „information war“ dokument neobsahuje. Co se týče jeho vlivu na současnost, tak výsledky, jako bylo vytvoření projektu *EUvsDisinfo*, dosud pozitivně ovlivňují boj EU proti ruským dezinformacím svými pravidelnými reporty a působením v klíčových zemích.

3.2. Společné sdělení Evropskému parlamentu a Radě: Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám – Reakce Evropské unie

Dne 6. dubna 2016 vydala Evropská komise a vysoká představitelka Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku *společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám*. Rámec konstatuje, že přestože jsou zranitelnosti a slabiny specifické pro jednotlivé země, existují hrozby, které státní hranice přesahují a kterým je možné účinněji čelit nástroji EU. Cílem sdělení je pak „*usnadnit vznik komplexního přístupu, který umožní EU v koordinaci s členskými státy bojovat s konkrétními hrozbami hybridní povahy tím, všechny příslušné nástroje budou fungovat v součinnosti a zlepší se spolupráce mezi všemi příslušnými aktéry*“.
(European Commission, 2016: 3)

Dokument je poměrně podrobný a skládá se celkem z 22 opatření, která by měla EU postupně přijmout. Mezi ty nejkonkrétnější a nejzásadnější opatření patří ustanovení Centra pro hybridní hrozby zřízeného v rámci Střediska Evropské unie pro analýzu zpravodajských informací Evropské služby pro vnější činnost (ESVČ). Toto středisko se nazývá *Hybrid Fusion Cell* a pracuje s utajovanými i otevřenými zdroji. Ty následně analyzuje a shromažďuje pro další rozhodovací procesy. Účast na jednání je však založena na bázi dobrovolnosti, státy tak nemají povinnost své zpravodajské informace navzájem sdílet. Dalším konkrétním opatřením je pak vytvoření *Centra excellence pro boj proti hybridním hrozbám*. To bylo vybudováno o rok později v Helsinkách. Úkolem Centra excellence má být především výzkum hybridních hrozeb, jehož příspěvek by mělo pomoci při vytvoření efektivních politik pro větší evropskou odolnost.
(Ibid: 4–5)

Jako další opatření společný rámec zahrnuje aktualizaci a koordinaci strategické komunikace, zlepšení odolnosti evropské infrastruktury, diverzifikaci zdrojů energie, ochranu vesmírných a dopravních struktur, nutnost přizpůsobení obranných schopností EU, ochranu potravinového řetězce a zabezpečení léčiv. Dále pak stanovuje vytvoření 28 vnitrostátních skupin pro reakci na incidenty v počítačové bezpečnosti, ochranu průmyslu a energetických infrastruktur před kybernetickými útoky a krizemi, zajištění ochrany finančních systémů a služeb. Nakonec rámec apeluje na využití akčního plánu pro boj proti financování terorismu také pro boj proti hybridním hrozbám, vytvoření opatření proti radikalizaci, posílení spolupráce s partnerskými zeměmi EU, vytvoření prevenčních cvičení a operačního protokolu a koordinaci vojenských akcí v boji proti hybridním hrozbám. (Ibid: 3–18)

Závěrem rámec volá po spolupráci mezi EU a NATO v oblasti strategické komunikace, kybernetické bezpečnosti a prevenci a v reakci na náhlé krizové situace. Právě posílení

spolupráce mezi EU a NATO bylo vyzdvíženo prostřednictvím Společného prohlášení předsedy Evropské rady, předsedy Evropské komise a Generálního tajemníka Organizace severoatlantické smlouvy. Prohlášení bylo podepsáno tentýž rok 8. července 2016 Donaldem Tuskem, Jean-Claude Junckerem a Jensem Stoltenbergem. Co se týče hybridních hrozeb, chce spolupráce EU a NATO zvýšit schopnost čelit těmto hrozbám „*mimo jiné posílením odolnosti, spoluprací v oblasti analýzy, prevence a včasného odhalování, včasným sdílením informací a v rámci možností i sdílením zpravodajských informací mezi jednotlivými štáby a spoluprací v oblasti strategické komunikace a reakce. K realizaci našeho úsilí významně přispěje vypracování koordinovaných postupů prostřednictvím našich příslušných příruček*“. (NATO, 2016)

To, jak si konkrétní cíle a opatření *Společného rámce pro boj proti hybridním hrozbám* vedou a jejich implementace pokračují, sumarizují roční zprávy. Po roce od vydání společného rámce shrnuje dosavadní úspěchy *Společná zpráva Evropskému parlamentu a Radě o provádění společného rámce pro boj proti hybridním hrozbám – reakce Evropské unie* vydaná 19. července 2017. Zpráva například konstatuje, že byla stanovena skupina „přátel předsednictví“, která již začala pracovat na obecném průzkumu a přehledu, díky kterému by bylo možné lépe identifikovat klíčové ukazatele hybridních hrozeb. Skupina *Hybrid Fusion Cell* za dobu od svého vzniku již vypracovala více než 50 hodnocení a brífinků na téma hybridních hrozeb. Plné kapacity pak dosáhla podle plánu v květnu 2017. Skupinám *East StratCom Task Force* se podařilo v rámci zlepšení strategické komunikace za poslední dva roky odhalit více než 3 000 případů dezinformací v 18 jazycích. Přesto je počet dezinformací výrazně vyšší. Na nutnost ochrany dopravy podle dokumentu upozornilo sestřelení letu MH17 společnosti Malaysia Airlines nad východní Ukrajinou. EU následně vypracovala metodiku společného posouzení rizik informační bulletiny o konfliktních zónách, které dále zvažuje rozšířit na další druhy dopravy. Zpráva ukazuje na určitý pokrok u každé z 22 vytyčených opatření. (European Commission, 2017)

Společný rámec pro boj proti hybridním hrozbám se tedy zaměřuje na všechny kategorie hybridních hrozeb. Dokument používá pojem „hybrid threats“, nicméně o žádných původcích specificky nemluví. Nezmiňuje ani žádné státy, a to ani Ukrajinu ani Rusko. Mluví pouze o „dezinformačních kampaních“, ani ne o informační válce. Co se týče ale zprávy o implementaci společného rámce vydané o rok později, v té se píše o sestřeleném letu MH17, který poukázal EU na možná dopravní rizika a zranitelnosti. Poukazuje také na útok NotPetya jako na zkušenost, na kterou je třeba být více připraveni. Rusko však také není zmíněno, pouze

Ukrajina jako cílová země kyberbezpečnostního projektu a místo sestřelení letadla MH-17. (Ibid: 7, 10)

3.3. Odolnost, odrazování a obrana: budování silné kybernetické bezpečnosti pro EU

Rok 2017 přinesl 13. září *Společné sdělení Evropskému parlamentu a Radě – Odolnost, odrazování a obrana: budování silné kybernetické bezpečnosti EU*. To reaguje na narůstající kybernetické útoky, které, jak píše, během let 2013 až 2017 narostly až pětinasobně, přičemž do roku 2019 predikuje další čtyřnásobné zvýšení. Není však prvním dokumentem EU zabývajícím se vzrůstajícími kybernetickými úroky, jelikož reaguje mimo jiné také na *Strategii kybernetické bezpečnosti* již z roku 2013. Dokument konstatuje, že kybernetické útoky jsou využívány jako oblast vedení války (jak samostatně, tak v rámci hybridního přístupu). V dokumentu se píše, že „*kybernetické hrozby pocházejí jak od nestátních, tak i od státních subjektů: často jde o trestnou činnost motivovanou ziskem, pohnutky mohou však být i politické a strategické. Hrozbu trestné činnosti stupňuje stírání hranic mezi kyberkriminalitou a „tradičními“ trestnými činy, protože zločinci používají internet jednak jako cestu, jak svou činnost rozšířit, jednak jako zdroj pro hledání nových metod a nástrojů pro páchání trestných činů. (...) Dezinformační kampaně, falešné zprávy a kybernetické operace namířené na kritickou infrastrukturu jsou čím dál tím běžnější a vyžadují si reakci.*“ (Evropská komise, 2017:2, 3)

EU je podle dokumentu v dobré pozici, aby se kyberbezpečností zabývala, přestože za ni odpovídají členské státy. Kyberprostor není totiž omezen státními hranicemi, mezinárodní spolupráce je proto klíčovým aspektem evropské bezpečnosti. Sdělení si právě proto klade za cíl, aby celá EU přešla z reaktivní pozice do proaktivního přístupu. Dokument je řazen do tří částí, přičemž první řeší „budování odolnosti EU vůči kybernetickým útokům“, druhá „zavedení účinného kybernetického odrazování ze strany EU“ a třetí „posílení mezinárodní spolupráce v oblasti kybernetické bezpečnosti“. Příkladem konkrétních klíčových opatření, kterými se posílení kybernetické bezpečnosti má v rámci EU dosáhnout, jsou posílení Agentury EU pro bezpečnost sítí a informací (ENISA) například udělením stálého mandátu, vytvořením jednotného rámce pro ověřování certifikace kybernetické bezpečnosti, vytvořením evropského portálu s dostupnými nástroji pro zlepšení kybernetické hygieny a informovaností občanů nebo další prohloubení spolupráce EU–NATO. (Ibid, 2017)

K přezkoumání stálého mandátu agentury ENISA vyzval a následně stanovil *Akt o kyberbezpečnosti* z dubna 2019. Ten stejně tak poprvé zavedl pravidla pro certifikaci kybernetické bezpečnosti produktů, procesů a služeb EU. Dále také zavedl umožnění uplatnění

sankcí jako účinných opatření proti nepřátelské kybernetické aktivitě. Tento nový režim sankcí je pak součástí souboru nástrojů kybernetické diplomacie EU. (European Parliament, 2019)

Hybridní hrozby však na několika místech zmiňuje pouze společné sdělení, nikoliv *Akt o kybernetické bezpečnosti*. Ani jeden však nepíše o ruském kybernetickém působení jako hrozbě ani o dění na Ukrajině. Je nicméně jasné, že oba dokumenty jsou cíleny na boj proti hybridnímu působení v kybernetickém prostoru, tedy na kategorii hrozeb informačního působení.

3.4. Společné sdělení Evropskému parlamentu, Evropské radě a Radě Evropské unie: Zvyšování odolnosti a posilování kapacit pro řešení hybridních hrozeb

Toto společné sdělení, schválené 13. června 2018, vyzdvihuje potřebu posílit kapacitu EU a členských států v oblasti boje proti hybridním hrozbám a reaguje tak na výzvu Evropské rady, aby se v této práci pokračovalo. Oblasti, kde je nutno dbát na větší odolnost, však ještě rozšiřuje a navazuje na *Akční plán pro boj proti chemickým, biologickým, radiologickým a jaderným hrozbám*. Specificky píše o útoku nervově paralytickou látkou v březnu 2018 v Salisbury na bývalého agenta GRU Sergeje Skripala, kdy Evropská rada 22. března 2018 „*souhlasila s hodnocením vlády Spojeného království, že je vysoce pravděpodobné, že je za něj odpovědná Ruská federace, a že neexistuje žádné pravděpodobné alternativní vysvětlení*“. (European Union External Action, 2018: 1)

Společné sdělení obsahuje konkrétní v blízké době proveditelné kroky, které je nutno učinit pro aktualizování a zlepšení evropské ochrany. Jedním z kroků je například nutnost přinést do rozsahu práce výše analyzované skupiny *Hybrid Fusion Cell* také odborné znalosti z oblasti chemických, biologických, radiologických a jaderných hrozeb. EU si předkládá za úkol, že vytvoří seznam nebezpečných chemických látek pro snížení jejich dostupnosti,lepší systém detekce pro zlepšení odhalování chemických hrozeb a bude v kontaktu se subjekty, které jsou součástí dodavatelského řetězce. *Hybrid Fusion Cell* by dále měla být podpořena znalostmi kontrarozvědnými a podrobnými analýzami, které by informovaly o povaze nepřátelské zpravodajské činnosti. (Ibid: 5–6, 10)

Dále pak konstatuje, že jedním ze zranitelných míst pro možné hybridní útoky se ukázala volební období. EU tak chce vydat a definovat společné osvědčené pokyny a postupy pro zajištění bezpečného průběhu voleb. V rámci kybernetické obrany EU stanovuje platformu určenou pro odbornou přípravu a vzdělávání, která má koordinovat možnosti odborné přípravy napříč členskými státy. V případě hybridního útoku si pak EU uvědomuje, že je třeba zajistit rychlý a spolehlivý způsob, jak o útoku informovat občany, aby bylo zabráněno potenciálnímu šíření dezinformací vedoucí až vyvolání nepokojů. (Ibid: 7, 9)

Dokument stejně jako předchozí obsahuje pojem „hybrid threats“, nicméně jednou se objevuje také pojem „hybrid warfare“, kdy konstatuje, že „*březnový incident ve Spojeném království zdůraznil široké spektrum hybridní války*“. (Ibid: 10) Otrava bývalého ruského agenta, kterou měli na svědomí ruští agenti, jak se následně podařilo zjistit za pomoci zpravodajského serveru Bellingcat (Bellingcat, 2018), je tématem procházejícím napříč celým dokumentem. Rusko je v dokumentu v této souvislosti samo zmíněno. Dále pak jsou zmíněny „ruské dezinformace“, kterým úspěšně čelí skupiny *East StratCom Force*. (Ibid, 2). Sdělení se zaměřuje na kategorii informačních (a to jak na dezinformační kampaně, zásahy do voleb i kybernetické útoky), vojenských (chemické, biologické, radiologické a jaderné hrozby), a zpravodajských hybridních hrozeb. Dění na Ukrajině však nezmiňuje, ani na něj nijak nereaguje.

3.5. Akční plán pro boj proti dezinformacím

V návaznosti na *Společné sdělení o posílení odolnosti vůči hybridním hrozbám*, v němž byly prioritní strategická komunikace a boj proti dezinformacím, byl ještě téhož roku 5. prosince 2018 přijat *Akční plán pro boj proti dezinformacím*, k jehož vytvoření vyzvala Evropská rada. Plán zmiňuje také vytvoření *Kodexu postupů* (Code of Practice), které mají zvýšit transparentnost online prostředí, zejména s ohledem na volby do Evropského parlamentu v roce 2019. Plán říká, že do roku 2020 má v celé EU proběhnout více než 50 voleb různé úrovně. Je tak podle jeho tvůrců důležité zajistit svobodný a spravedlivý průběh. (European Commission, 2018: 1–2)

Akční plán specificky píše o ruském šíření dezinformací, a to mimo jiné i na Ukrajině. Konkrétně se v něm píše: „*Důkazy ukazují, že zahraniční státní aktéři stále častěji nasazují dezinformační strategie s cílem ovlivnit společenskou debatu. (...) V souvislosti s několika volbami a referendy v EU16 byly zaznamenány dezinformace produkováné a/nebo šířené ruskými zdroji. Dobře zdokumentované jsou dezinformační kampaně související s válkou v Sýrii, se sestřelením letadla MH-17 na východě Ukrajiny a s použitím chemických zbraní při útoku v Salisbury.*“ (Ibid: 3) Plán dále cituje také zjištění *Hybrid Fusion Cell* skupiny, podle které jsou dezinformace ze strany Ruska pro EU největší hrozbou. (Ibid: 4)

Akční plán pro se konkrétně skládá ze čtyř pilířů. První se zabývá „zlepšením schopností unijních institucí detekovat, analyzovat a odhalovat dezinformace“. K tomu chce EU posílit již existující kapacity EU jako *StratCom Task Forces* pracovní skupiny, *Hybrid Fusion Cell* skupiny (na 50 až 55 zaměstnanců v dalších dvou letech) a týmy pro strategickou komunikaci v rámci ESVČ. Zároveň vyzývá členské státy, aby tam, kde je to vhodné, posílily své vlastní

kapacity a pracovní skupiny pro strategickou komunikaci s ohledem na blížící se volby. Dále pak chce EU přezkoumat *StratCom Task Forces* pro jih a západní Balkán a najít způsoby, aby byly schopny fungovat stejně efektivně jako ty pracující v zemích ve východní Evropě (tedy i na Ukrajině), kterým se povedlo analyzovat již více než 4 500 případů dezinformačních kampaní ze strany Ruska. (Ibid: 5–6)

Druhý pilíř pokrývá „posílení koordinovaných a společných reakcí na dezinformace“. Tento pilíř se týká zřízení tzv. *Rapid Alert System* (systém rychlého varování), který by měl upozorňovat na šíření dezinformačních kampaní v reálném čase. Na základě tohoto konceptu by měl mít každý členský stát určité kontaktní místo, které by koordinovalo přenášení a šíření informací s ostatními státy a evropskými institucemi. Celkově se druhý pilíř snaží o zintenzivnění sdílení informací, včetně těch zpravodajských, napříč Unii. Státy by se od sebe navzájem měly učit a zvyšovat povědomí o současné situaci. Stejně tak proklamuje, že proaktivní a objektivní komunikace s občany o hodnotách a politikách Unie je účinnější, pokud je komunikována přímo státy, které mohou poukazovat na konkrétní aspekty členství v EU. (Ibid: 7–8)

Třetí pilíř je o mobilizaci soukromého sektoru v boji proti dezinformacím. Pilíř apeluje na online platformy, inzerenty a reklamní průmysl, aby jednaly proti jednoduchému šíření dezinformací na jejich platformách. Pilíř vyzývá tyto platformy k podepsání výše uvedeného *Kodexu postupů* a dodržování jeho zásad. Čtvrtý pilíř má za cíl „zvyšovat povědomí a zlepšování odolnosti společnosti“. Pro vybudování společenské odolnosti proti dezinformacím je naprosto nezbytné, aby o nich ve společnosti panovalo povědomí na určité úrovni. Aby toho bylo dosaženo, chce EU spolupracovat se státy na podpoře nezávislých médií, skupin nezávislých ověřovatelů faktů, výzkumu dezinformací, organizaci kampaní pro veřejnost a školení a celkově na zvýšení mediální gramotnosti. (Ibid: 9–11)

Dokument se tedy zabývá jednou konkrétní kategorií hybridních hrozeb, kterou je informační působení. Dezinformační kampaně akční plán přímo popisuje jako součást „hybrid warfare“, jinak vždy používá termín „hybrid threats“ nebo „hybrid attack“. Ty pak cílí nejen na členské státy, ale také na země ve východním sousedství a jsou „vytvářeny a/nebo šířeny ruskými zdroji“ (Ibid: 3) Dokument tedy přímo zmiňuje ruské dezinformační kampaně šířené mimo jiné i na Ukrajině. Přímé vyjádření, že ruské dezinformace jsou podle *Hybrid Fusion Cell* pracovní skupiny pro EU největší hrozbou akční plán odlišuje od těch předchozích. Dokument také potvrzuje důležitost práce EU v zemích Východního sousedství a dále apeluje na její posílení. Jedná se o dosud nejširší a nejkomplexnější dokument zabývající se dezinformacemi a navrhovaná opatření jsou konkrétní, cílená a ne moc obecná.

3.6. Horizontální pracovní skupina pro zvyšování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám: Zřízení a přijetí mandátu ERCHT

Dne 4. července 2019 představilo předsednické trio Rady Evropské unie složené ze států Rumunska, Finska a Chorvatska pracovní dokument o zřízení a přijetí mandátu *Horizontální pracovní skupiny pro zvyšování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám* (ERCHT). Dokument shrnuje dosavadní práci EU na boji proti hybridním hrozbám a zdůrazňuje jeho důležitost, kterou si EU uvědomuje. Pracovní skupinu pro boj proti hybridním hrozbám navrhovalo trio založit z toho důvodu, že „otázky související s hybridními hrozbami, dezinformacemi a zvyšováním odolnosti státu a společnosti se dotýkají oblastí působnosti několika pracovních skupin a výborů“ a „žádná pracovní skupina dosud neměla odpovědnost za podporu soudržného a komplexního přístupu“. (Council of the European Union, 2019: 4)

Její úkolem pak má být především „podporovat komplexní a soudržný přístup k boji proti hybridním hrozbám a dezinformacím, mimo jiné pokud jde o odhalování, prevenci, připravenost, odolnost, reakci, sdílení informací a osvědčených postupů, přispívání ke společnému chápání hybridních hrozeb v EU, spolupráci na společném situačním povědomí a hodnocení hrozeb týkajících se hybridních hrozeb v jejich různých a vyvíjejících se podobách“. (Ibid: 6) Má dále také pokračovat na provádění všech opatření, které byly vytvořeny v dokumentech dříve zmíněných. Vedení pracovní skupiny se pak má střídat podle toho, který stát v danou chvíli předsedá Radě Evropské unie. Jak často se skupina bude scházet, bude záviset na základě potřeby předsednické země nebo předsednického tria. (Ibid: 6–7)

Dokument samotný je psán velmi obecně, pouze s použitím pojmu „hybrid threats“. Stejně tak nejsou nikde ani pojmy jako „hybrid war“ nebo „hybrid warfare“. Nikde nezmiňuje počínání Ruské federace ani dění na Ukrajině, nicméně obsahuje shrnutí všech důležitých dokumentů EU, které k hybridním hrozbám byly přijaty a které na toto dění reagovaly.

3.7. Strategie bezpečnostní unie EU

Dosud poslední Evropská komise vytvořila podrobnou strategii, která pokrývá všechny pro EU podstatné bezpečnostní oblasti. Strategie se týká období let 2020 až 2025 s cílem vybudovat udržitelné bezpečnostní prostředí díky budování řádných schopností a kapacit. Jako jedné z oblastí bezpečnosti se strategie věnuje také kategorii hybridních hrozeb. V této části textu strategie zmiňuje především krizi pandemie COVID-19, která poodhalila využití hybridního působení jak u státních, tak nestátních aktérů například skrze manipulaci s informacemi a podryvání důvěryhodnosti státních institucí. Dokument odkazuje na *společný rámeček pro boj proti hybridním hrozbám* z roku 2016 a na *společné sdělení o posílení odolnosti vůči hybridním hrozbám* z roku 2018. Celkový přístup k hybridním hrozbám je pak podle

strategie stanoven díky celospolečenskému přístupu a úzké spolupráci se zeměmi, kterými jsou právě členové skupiny G7 nebo NATO. Průběžný postup implementace opatření jsou pak po určitých časových obdobích zveřejňovány. (European Commission, 2020b: 2, 14)

Strategie chce vytvořit „*online platformu, na níž se členské státy budou moci odkazovat na nástroje a opatření proti hybridním hrozbám na úrovni EU*“. (Ibid, 2020b: 14) Kvůli neustálému vývoji hybridního působení chce EU, aby tvorba politik držela krok s bezpečnostní dynamikou. To má být zajištěno pravidelným a komplexním zpravodajským informováním náležitých orgánů. K tomu mají být přezkoumány také potenciální informační toky například z agentur ENISA, Europol nebo Frontex. Ústředním bodem pro analýzu a posuzování hybridních hrozeb má zůstat skupina *Hybrid Fusion Cell*. Komise také stanovuje plán přezkoumání operačního protokolu EU k boji proti hybridním hrozbám (tzv. EU Playbook). (Ibid, 2020b: 14–15)

Strategie bezpečnosti pro období pěti let v celém dokumentu nejmenuje Rusko jako státního aktéra, který může být ohrožením evropské bezpečnosti (stejně tak nezmiňuje ani Čínu). Z pojmů se v něm vyskytují zejména „hybridní hrozby“ nebo pojem „hybridní útok“. Co se tedy týče pouze části o hybridních hrozbách, nepředkládá strategie velmi konkrétní kroky pro dalších pět let v rámci evropské bezpečnosti. Dokument je spíše shrnutím důležitých agentur a institucí, které na práci proti hybridnímu působení mají nadále pracovat a dokumentů, podle kterých má být postupováno. Konkrétní kroky, které EU učinila, jsou nicméně každý následující rok shrnuty v ročním zprávách na webových stránkách Evropské komise. (European Commission, 2022)

3.8. Politika Východního partnerství po roce 2020

Toto společné sdělení ze strany Evropské komise z 18. března 2020 nese podtitul *Posílení odolnosti – Východní partnerství, které přináší výhody pro všechny*. Sdělení vychází z mnoha konzultací mezi jednotlivými členskými státy, evropskými institucemi, občanskými společnostmi, finančními institucemi, think-tanky, akademií a aktéry z businessu v roce 2019 a také ze zpětné vazby od všech šesti států Východního partnerství. Jeho cílem je nastítnit možná řešení společných výzev a hrozeb a budoucnost spolupráce ve všech možných oblastech. Stanovuje pak opatření, již mají posílit odolnost, udržitelný rozvoj a přinášet konkrétní výsledky. (European Commission, 2020a: 2)

Sdělení je rozděleno do pěti oblastí dlouhodobé spolupráce po roce 2020, a to: (1) Společně pro odolné, udržitelné a integrované ekonomiky; (2) Společně pro odpovědné instituce, právní stát a bezpečnost; (3) Společně usilovat o odolnost životního prostředí

a klimatu; (4) Společně za odolnou digitální transformaci a (5) Společně pro odolnou, spravedlivou a inkluzivní společnost. Každá kategorie následně obsahuje řadu konkrétních opatření. (Ibid: 4)

V boji proti hybridním hrozbám se sdělení zaměřuje na strategickou komunikaci, která v zemích Východního partnerství získala za poslední dobu velkou pozornost. Komunikaci v těchto zemích chce EU posílit skrze jasná, na přiběžích založená sdělení, která by zvyšovala povědomí o pozitivním dopadu politik EU na obyvatele se zastřešujícím mottem „Stronger Together“ (Společně silnější). Dále pak klade důraz na zapojení mladých lidí z daných zemí v rámci iniciativy Mladí evropští velvyslanci, kterých bylo v tu dobu zapojeno na 740. Stejně tak by mělo být zvýšeno zapojení obyvatel na lokální úrovni a to i v jazycích menšin, aby byly narativy šířeny efektivněji. Informování o EU má být také zařazeno do vzdělávacím programů na školách. (Ibid: 16)

Jako další aspekt hybridních hrozeb je zmíněný boj proti organizovanému zločinu a kyberkriminalitě, soudní reformy pro posílení právního státu, boj s korupcí a ekonomického zločinu, posílení energetické bezpečnosti skrze energetickou diverzifikaci, budování kybernetické odolnosti nebo digitalizace. Sdělení je tak široké a obecně cílené na většinu kategorií hybridních hrozeb, avšak pojem „hybridní hrozby“ se v celém dokumentu nachází pouze na jednom místě, a to v kontextu: *„Budou rovněž posíleny bezpečnostní dialogy a praktická spolupráce v rámci společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP) s cílem podpořit příspěvky partnerských zemí do evropských civilních a vojenských misí a operací. EU zváží možnost poskytovat partnerským zemím možnosti odborné přípravy a budování kapacit, včetně případného boje proti hybridním hrozbám“*. (Ibid: 10) Dále také přesto, že je dokument přímo o zemích Východního partnerství, které jsou ohroženy ruským vlivem nejvíce, není vliv Ruska v dokumentu zmíněn ani na jednom místě. Je zde pouze zmíněna ruština jako jazyk nutný pro strategickou komunikaci v tomto regionu. Jeho konkrétní vliv na boj proti hybridnímu působení je těžko analyzovatelný zvláště s ohledem na změny dynamiky integrace zemí Východního partnerství, zejména kvůli udělení kandidátského statusu Ukrajině a Moldavsku, což není v dokumentu aktualizováno. (Ibid: 9–10, 12–13)

3.9. Evropský akční plán pro demokracii

Po dosud posledních volbách do Evropského parlamentu si nově vzniklá Evropská komise vytyčila pro svůj pětiletý mandát *Evropský akční plán*, jehož implementaci na konci svého mandátu náležitě zreviduje. *Sdělení Komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů*, což je celé znění *Evropského akčního plánu*, vyšlo 3. prosince 2020. Pro posílení demokracie jako základní hodnoty Evropské unie jsou vytyčeny tři hlavní cíle: (1) Podporovat svobodné a spravedlivé volby a silnou účast na demokratickém životě; (2) podporovat svobodné a nezávislé sdělovací prostředky a (3) bojovat proti dezinformacím. (Evropská komise, 2020: 3)

V rámci boje proti hybridním hrozbám se plán zaměřuje na ochranu volebních infrastruktur před možnými útoky (včetně kybernetických útoků) nebo na vytyčení jasnějších pravidel pro financování evropských politických stran. Komise navrhuje setkávání na vysoké úrovni, kde by se jednalo o výzvách současného volebního procesu a také o aktivizaci Evropanů. Stejně tak chce posílit spolupráci se zeměmi v sousedství EU a pracovat na osvědčených postupech proti zahraničnímu vměšování a dezinformacím. Toho chce EU dosáhnout například prostřednictvím pozorovatelských misí EU. Komise se chce také zaměřit na výzkum nespokojenosti lidí s demokracií nebo na bezpečnost novinářů. (Ibid: 3–20)

V rámci boje proti dezinformacím se ve sdělení píše, že *„informace mohou být rovněž použity jako zbraň zahraničními aktéry. Například zahraniční aktéři (zejména Rusko a Čína) se zapojili do cílených vlivových operací a dezinformačních kampaní v souvislosti s COVID-19 v EU. (...) Pouze za předpokladu sdílení stávajících znalostí o hybridních hrozbách napříč různými odvětvími (např. dezinformace, kybernetické operace a vměšování se do voleb) může EU dospět ke komplexnímu pochopení hrozeb, které je nutné k tomu, aby mohla účinně reagovat na dezinformace a vlivové operace.“* (Ibid: 20–21)

Dokument využívá pouze výrazů „hybridní operace“ nebo zejména „hybridní hrozby“, pojmy jako „válka“ vůbec neobsahuje. Rusko pak přímo spojuje s dezinformačními kampaněmi a cílenými vlivovými operacemi (spolu s Čínou). Ukrajina ani země Východního partnerství nejsou jmenovány, nicméně EU chce podle sdělení nadále podporovat „budování odolnosti ve třetích zemích“ a „posílit spolupráci při vytváření postupů proti zahraničnímu vměšování a dezinformacím“. Sdělení tak sice nereaguje na žádnou konkrétní událost v rámci hybridního působení Ruska na Ukrajině, je pouze akčním plánem pro danou Evropskou komisi s mandátem od roku 2019 do roku 2024. Sdělení se zabývá informační kategorií hybridních hrozeb a ochranou kritické infrastruktury včetně té během volebních procesů. (Ibid, 2020)

ZÁVĚR

V současnosti probíhající ruská válka proti Ukrajině přitahuje značnou pozornost (ať už akademickou nebo laickou) směrem k ruské zahraniční politice a tématu hybridní války. Tato témata začala pozornost přitahovat již po ruské anexi Krymu v roce 2014, kdy se začaly objevovat termíny „hybridní hrozby“ nebo „hybridní působení“ či „hybridní válka, aniž by bylo jasné, co termíny přesně znamenají. Právě zkoumání konceptu hybridního působení a následných odpovědí na ně má být poučením především pro země střední a východní Evropy, ale i pro celou EU pro další postup proti hybridním formám útoků. Tato práce se tak zabývala případovou studií Ukrajiny a ruského hybridního působení používaného proti ní a následnou reakcí EU v rámci její Společné obranné a bezpečnostní politiky.

Cílem práce bylo zkoumat reakce a konání EU v rámci své SBOP na hybridní působení proti Ukrajině v letech 2014–2022, tedy od počátku a přípravy anexe Krymu po vypuknutí konvenční války. Práce se tak zaměřovala na dokumenty, strategie, sdělení a akční plány vydané institucemi EU, které souvisely s bojem proti hybridním hrozbám a děním na Ukrajině ve vytyčeném časovém období.

Pro umožnění obsahové analýzy bylo v práci použito rámcové spektrum DIMEFIL, které rozdělilo hybridní hrozby do konkrétních kategorií (diplomacie, informační působení, vojenská moc, finanční systém, zpravodajství a právní systém). Dále bylo analyzováno, jakým jazykem je dokument napsán, na co reaguje, zdali reaguje na dění na Ukrajině a na jaké konkrétně, zdali zmiňuje hybridní působení Ruska a konkrétně pojem „hybridní války“ a na závěr jaké dopady měly učiněné a implementované kroky.

Práce si pokládala otázku, *jak reagovala Evropská unie na hybridní působení Ruské federace na Ukrajině v rámci své bezpečnostní a obranné politiky.*

Zodpovězení této otázky není jednoduché, jelikož boj proti hybridnímu působení začala Evropa implementovat po ruské invazi na Krym, tedy s ohledem na dění na Ukrajině. Nicméně ne ze všech implementovaných dokumentů plyne jasná souvislost s Ukrajinou. Často jsou kroky EU v boji proti hybridnímu působení zaváděny s ohledem na ruské vlivové působení přímo v EU, což však souvislost s paralelním působením ve východní Evropě nevylučuje. Jednou z hlavních metod, kterou EU na hybridní působení začala reagovat, je rozvoj evropské strategické komunikace, kdy dochází k vytvoření *Akčního plánu pro strategickou komunikaci* již na začátku roku 2015 na základě výzvy zpochybnit dezinformační kampaně Ruska. Díky tomuto plánu byly vytvořeny týmy *East StratCom Task Force* a jejich projektu *EUvsDisinfo*, jejichž práce do dnešní doby napomáhá zvyšovat povědomí o negativním vlivu dezinformací

a vysvětlovat je. Tyto týmy jsou určitě důležitým faktorem, proč v roce 2020 důvěřovalo EU 60 % občanů Východního partnerství. Tento plán a kroky, které byly přijaty, tedy reagovaly přímo na dezinformační kampaně Ruska na Ukrajině.

Klíčovým dokumentem EU v boji proti hybridním hrozbám je z pohledu autorky taktéž o rok později přijatý *Společný rámeček pro boj proti hybridním hrozbám* zahrnující 22 konkrétních opatření. Tím nejzásadnějším bylo vytvoření střediska *Hybrid Fusion Cell*, které má za úkol analyzovat veřejné i utajované informace důležité pro následné rozhodovací procesy a také *Centrum excellence pro boj proti hybridním hrozbám* v Helsinkách, jež je klíčové pro výzkum. V roce 2019 byla zřízena také *Horizontální pracovní skupiny pro zvyšování odolnosti a boj proti hybridním hrozbám* (ERCHT) na půdě EU, aby tak hybridní hrozby nebyly řešeny v rámci několika různých pracovních skupiny.

Na základě všech poznatků se zdá, že mezi nejefektivnější mechanismy boje proti hybridnímu působení v rámci zkoumaných dokumentů lze zařadit týmy *East StratCom Task Force* a jejich projekty, jakým je právě *EUvsDisinfo*. Právě jejich práce umožňuje EU být vidět nejen v zemích Východního partnerství, ale také doma. Ukázal se být klíčovým v potírání dezinformací a lživých narativů, a to nejen vůči Ukrajině. Dalším efektivním krokem je určitě vzájemná spolupráce napříč státy a předávání si veřejných i zpravodajských informací. Limitem *Hybrid Fusion Cell* je ale to, že účast na této skupině je založena na dobrovolnosti. Státy tak nemají povinnost se jednání účastnit a předávat svoje zpravodajské informace. Ve fungování *Hybrid Fusion Cell* je tedy jistě velký prostor ke zlepšení, pokud k němu v budoucnu státy EU naleznou vůli. Důležitý je zajisté také samotný výzkum hybridního působení a zřízení dedikovaných center, na základě jejichž poznatků může EU dojít k přijetí co nejefektivnějších opatření.

Naopak za méně efektivní lze považovat obecná společná prohlášení EU, která pouze zdůrazňují hrozbu hybridního působení a nutnost se proti němu bránit. Tato prohlášení obsahují často fráze jako, že je „třeba budovat odolnost proti hybridnímu působení“ nebo že „je třeba posílit koordinovanou spolupráci a povědomí o hybridních hrozbách“, ale již nepřicházejí s konkrétními a hmatatelnými projekty, což může být EU vytýkáno. Na druhou stranu je třeba oponovat, že je důležité společná prohlášení mít, jelikož indikují shodu napříč členskými státy a mohou být odrazovým můstkem pro další implementace konkrétních kroků. Otázkou pak také je nyní často diskutované jednomyslné hlasování v rámci celé SBOP, které může přijímání efektivních kroků omezovat a ty musí tak být kompromisem mezi všemi členskými státy. Je třeba mít na zřeteli, že každý členský stát může vnímat nebezpečí ruského hybridního

působení jinak intenzivně, což zamezuje ambicióznějším projektům na poli hybridního působení. Nemusí se totiž k nim najít jednomyslná shoda.

Limitem této práce je bohužel její rozsahová limitace, která neumožňuje, aby se výzkum věnoval veškerým opatřením EU, jež by mohla být účinná v boji proti hybridnímu působení (příkladem může být třeba monitorování a screening přímých zahraničních investic, tzv. *Foreign Direct Investment, FDI*). Stejně tak je limitující samotná širší definice „hybridního působení“, která je natolik rozsáhlá, že zkoumání veškerého evropského boje proti hybridním hrozbám nemůže být obsaženo pouze v bakalářské práci. Z toho důvodu byla práce zaměřena pouze na ta hlavní opatření a prohlášení EU a v tématu jistě existuje mnoho možností pro budoucí, obsáhlejší výzkumné pokusy. Práce také přímo neměřila efektivitu jednotlivých rozhodnutí EU, ale jejich obecnou implementaci.

Výzkum též vychází pouze z dokumentů EU, je tak hlavně jednostranným hodnocením kroků EU a nezabývá se již literaturou a zdroji ukrajinskými. Co se týče literatury, vychází práce především z akademických textů a oficiálních dokumentů EU. Právě na výzkum hybridního působení odborníků a expertů v oboru práce navazuje a jejich poznatky využívá (z českého prostředí například práce Vojtěcha Bahenského, Jakuba Kalenského, Davida Stulíka, Jana Šíra a dalších). Většina zdrojů týkajících se reakcí na hybridní působení je od autorů ze strany Evropské unie, limitem tak může být nedostatek hlasů ukrajinských expertů nebo akademiků.

Výzkum reakcí na hybridní působení a přesného významu hybridního působení skýtá do budoucna velký potenciál zejména proto, že se jedná o nově zkoumaný jev, který je používanou formou mocenské rivality a vlivového působení v celém mezinárodním systému. V důsledku digitalizace a faktu, že svět přechází do kyberprostoru, jsou možnosti hybridního působení neustále rozšiřovány a obranné akce stále spíše reaktivní, než proaktivní. S ohledem na agresivní a nelegální válku, kterou Rusko vede na území Ukrajiny, již předcházelo právě ruské vlivové působení, bude důležité, aby se celá Evropa poučila ze svých chyb i ze svých úspěchů v rámci politik, které přijala.

Ruské vlivové působení se však nevztahuje pouze k Ukrajině, ale i k zemím po celém světě. Stejně tak hybridním aktérem, který stírá hranice mezi válkou a mírem, není pouze Ruská federace, ale další světové mocnosti i nestátní aktéři. Je tedy důležité, aby ve výzkumu těchto vlivových operací bylo pokračováno, abychom mohli efektivně přijímat opatření, které zabezpečí evropské kritické infrastruktury, evropský kyberprostor, dodávky energií či spokojenost obyvatel. Cílem by mělo být posílit schopnosti EU k předcházení extremismu tak, aby EU zůstala bezpečným prostorem pro život.

ZDROJE

Primární zdroje

Council of the European Union. (2019, 4. července). *Working Paper: Horizontal Working Party on Enhancing Resilience and Countering Hybrid Threats – Establishment and adoption of its Terms of Reference*. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10027-2019-INIT/en/pdf>

Council of the European Union. (2022, 21. března). *A Strategic Compass for Security and Defence - For a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security*. Dostupné z: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7371-2022-INIT/en/pdf>

European Commission. (2016, 6. dubna). *Joint Communication to the European Parliament and the Council*. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52016JC0018>

European Commission. (2017, 13. září). *Joint Communication To The European Parliament And The Council, Resilience, deterrence and defence: building a strong cyber security for the EU*. European Commission: Brussels. Dostupné z: https://home-affairs.ec.europa.eu/pages/document/joint-communication-european-parliament-and-council-resilience-deterrence-and-defence-building_en

European Commission. (2017, 19. července). *Joint Report to the European Parliament and the Council on the implementation of the Joint Framework on countering hybrid threats—a European Union response*. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/24601/attachments/1/translations/en/renditions/native>

European Commission. (2018, 5. prosince). *Joint Communication to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: Action Plan against Disinformation*. Brussels: European Commission. Dostupné z: https://ec.europa.eu/info/publications/action-plan-disinformation-commission-contribution-european-council-13-14-december-2018_en

European Commission. (2020a, 18. března). *Eastern Partnership policy beyond 2020 - Reinforcing Resilience - an Eastern Partnership that delivers for all*. European Commission:

Brussels. Dostupné z: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0d15f955-69cc-11ea-b735-01aa75ed71a1/language-en>

European Commission. (2020b, 24. července). *Communication From The Commission to The European Parliament, the European Council, the Council, The European Economic and Social Committee And the Committee of the Regions on the EU Security Union Strategy*. European Commission: Brussels. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-eu-security-union-strategy.pdf>

European Commission. (2022). *European Security Union: About the European Security Union*. European Commission: Brussels. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/promoting-our-european-way-life/european-security-union_en

European External Action Service. (2015, 22. června). *Action Plan on Strategic Communication*. EEAS: Brussels. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_on_strategic_communication.docx_eeas_web.pdf

European Parliament. (2019, 7. června). Cybersecurity Act. Official Journal of the European Union, 151(15). Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R0881&from=EN>

European Union External Action. (2018, 13. června). *Joint Communication: Increasing Resilience Capabilities to Address Hybrid Threats*. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/joint_communication_increasing_resilience_and_bolstering_capabilities_to_address_hybrid_threats.pdf

European Union External Action. (2021, 27. října). *Questions and Answers about the StratCom Task Force*. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en#top

Evropská komise. (2020, 3. prosince). *Sdělení Komise, Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů o evropském akčním plánu pro demokracii*. Evropská komise: Brusel. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:52020DC0790>

NATO. (2016, 8. července). Joint Declaration by the President of the European Council, the President of the European Commission, and the Secretary General of the North Atlantic Treaty

Organization. *Press Release – North Atlantic Treaty Organization*. Brussels. Dostupné z: https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133163.htm

Sekundární zdroje

Allison, R. (2014). Russian “deniable intervention” in Ukraine: how and why Russia broke the rules. *International Affairs*, 90(6), 1258–1268. Dostupné z: https://ora.ox.ac.uk/objects/uuid:d8750c28-482d-427f-8354-20dcac606ad6/download_file?file_format=application%2Fpdf&safe_filename=INTA90_6_01Allison.pdf&type_of_work=Journal+article

Applebaum, A. (2022, 30. září). Putin’s Newest Annexation Is Dire for Russia Too. *The Atlantic*. Dostupné z: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2022/09/russia-annex-ukraine-putin/671607/>

Bahenský, V. (2021). Kritika konceptu hybridní války. In J. Kurfürst & J. Paďourek (Eds.), *Za zrcadlem: Hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů* (s. 55–71). Praha: Academia.

Barber, V., Koch, A. & Neuberger, K. (2017). *Russian Hybrid Warfare*. Capstone Project prepared for United States Special Operations Command. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/citations/AD1123177>

Bellingcat. (2018, 8. října). Second Skripal Poisoning Suspect Identified as Dr. Alexander Mishkin. *Bellingcat*. Dostupné z: <https://www.bellingcat.com/news/uk-and-europe/2018/10/08/second-skripal-poisoning-suspect-identified-as-dr-alexander-mishkin/>

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. New York: Oxford University Press.

Brzezinski, Z. (1999). *Velká šachovnice: K čemu Ameriku zavazuje její globální převaha*. Praha: Mladá Fronta.

Clausewitz, C. (2007). *On War*. USA: Oxford University Press.

České předsednictví v Radě Evropské unie. (2022, 12. prosince). *Obrana a bezpečnost Evropské unie*. Dostupné z: <https://czech-presidency.consilium.europa.eu/cs/program/klicovatemata/obrana-a-bezpecnost-evropske-unie/>

Dixon, H. L. (1989). *Low Intensity Conflict Overview, Definitions and Policy Concerns*. Langley, VA: Army-Air Force Center for Low Intensity Conflict.

- EEAS. (2018, červen). *A Europe That Protects: Countering Hybrid*. EEAS: Brussels. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/hybrid_threats_en_final.pdf
- European Commission. (2016, 6. dubna). *FAQ: Joint Framework on countering hybrid threats*. European Commission: Brussels. Dostupné z: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/MEMO_16_1250
- European Council. (2015, 20. března). *European Council Meeting (19 and 20 March 2015) – Conclusions*. European Council: Brussels. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/media/21888/european-council-conclusions-19-20-march-2015-en.pdf>
- European Defence Agency. (2022, 6. října). *Our history*. Dostupné z: <https://eda.europa.eu/our-history/our-history.html>
- European Union External Action. (2022, 31. března). *Countering Hybrid Threats*. Brussels: EEAS. Dostupné z: https://www.eeas.europa.eu/eeas/countering-hybrid-threats_en
- Euroskop. (2022, 6. října). *Encyklopedie EU*. Dostupné z: <https://euroskop.cz/evropska-unie/encyklopedie-eu/eu-od-a-do-z/c-d/>
- EUvsDisinfo. (2022, 27. listopadu). *About*. Dostupné z: <https://euvsdisinfo.eu/about/#>
- Fjodorov, Jurij. (2017). Válka na východní Ukrajině. In J. Šír (Eds.), *Ruská agrese proti Ukrajině* (s. 114–136). Univerzita Karlova: Karolinum.
- Franke, U. (2015). *War by Non-Military Means: Understanding Russian Information Warfare*. Stockholm. Totalförsvarets Forskningsinstitut. Dostupné z: <http://johnhelmer.org/wp-content/uploads/2015/09/Sweden-FOI-Mar-2015-War-by-non-military-means.pdf>
- Fridman, O. (2018) *Russian 'Hybrid Warfare': Resurgence and Politicization*. Oxford: Oxford University Press.
- Galeotti, M. (2018). (Mis)Understanding Russia's Two Hybrid Wars. *Critique and Humanism* 49(1). Dostupné z: <https://hssfoundation.org/wp-content/uploads/2017/04/all-KX-49-print.pdf#page=17>
- Galeotti, M. (2019). *Russian Political War: Moving Beyond the Hybrid*. New York: Routledge.
- Galeotti, M. (2022). *The Weaponisation of Everything: A Field Guide to the New Way of War*. Yale University Press: Yale.

- Giuliani, J-D. (2015, 17. února). *Russia, Ukraine and International Law*. Fondation Robert Schuman. Dostupné z: <http://www.robert-schuman.eu/en/doc/questions-d-europe/qe-344-en.pdf>.
- Grossmann, M. (2019, 22. prosince). *Trilateral Agreement on Russian Gas Transit through Ukraine for 2020 and Beyond*. Dostupné z: <https://tumbleweed.partners/trilateral-agreement-on-russian-gas-transit-through-ukraine-for-2020-and-beyond/>
- Hammes, T. X. (2007). Fourth Generation Warfare Evolves, Fifth Emerges. *Military Review*, May-June: 14–23.
- Hoffman, F. (2007). *Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars*. Arlington, Virginia: Potomac Institute of Policy Studies. Dostupné z: <https://www.comw.org/qdr/fulltext/0712hoffman.pdf>
- Hybrid CoE. (2022a). *What Is Hybrid CoE?* Helsinki: CoE. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/who-what-and-how/>
- Hybrid CoE. (2022b). *Hybrid Threats as a Concept*. Helsinki: CoE. Dostupné z: <https://www.hybridcoe.fi/hybrid-threats-as-a-phenomenon/>
- Institute for International Relations Prague. (2022, 23. října). *Mark Galeotti Senior Nonresident Fellow*. Dostupné z: <https://www.iir.cz/en/mark-galeotti>
- Jireš, J. (2021). Hybridní hrozby a kolektivní obrana NATO. In J. Kurfürst & J. Paďourek (Eds.), *Za zrcadlem: Hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů* (s. 71–88). Praha: Academia.
- Kořan, M. (2019). Případová studie. In V. Beneš & Drulák P, (Eds.). *Metodologie výzkumu politiky* (s. 99–123). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Kurfürst, J. (2021). Momenty z historie válčení a přívlastek „hybridní“: nic nového pod sluncem. In J. Kurfürst & J. Paďourek (Eds.), *Za zrcadlem: Hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů* (s. 27–39). Praha: Academia.
- Legrand, J. (2021). *Common Security and Defence Policy Factsheet*. European Parliament: Brussels. Dostupné z: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/en/FTU_5.1.2.pdf
- Liang, Q & Xiangsui W. (1999). *Unrestricted Warfare*. Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House.

Marshall, T. (2016). *Vzajetí geografie: Jak lze pomocí deseti map pochopit světovou politiku*. Praha: Rybka.

Maskinnon, A. (2022, 17. února). Eastern Ukraine's Problematic Peace Plan. *Foreign Policy*. Dostupné z: <https://foreignpolicy.com/2022/02/17/minsk-agreement-ukraine-russia-peace/>

NATO. (2014, 1. července). *Hybrid war – hybrid response?*. Dostupné z: <https://www.nato.int/docu/review/articles/2014/07/01/hybrid-war-hybrid-response/index.html>

Nemeth, W. (2002). *Future War and Chechnya: A Case for hybrid Warfare*. Naval Postgraduate School: California, Monterey. Dostupné z: <https://core.ac.uk/download/pdf/36699567.pdf>

Oliker, O. (2000). *Russia's Chechen Wars 1994-2000: Lessons Learned from Urban Combat*. Santa Monica: Rand. Dostupné z: <https://apps.dtic.mil/sti/pdfs/ADA396705.pdf>

Oskarsson, K. (2017). *The Effectiveness of DIMEFL Instruments of Power in the Grey Zone*. Norfolk: Allied Command Transformation. Dostupné z: <https://medium.com/@OPENpubs/the-effectiveness-of-dimefil-instruments-of-power-in-the-gray-zone-3325b64cde5a>

Pleines, H. (2014, 17. června). Der ukrainisch-russische Erdgaskonflikt 2014. *Ukraine-Analysen*, 134(3). Dostupné z: <https://www.bpb.de/themen/europa/ukraine-analysen/186549/analyse-der-ukrainisch-russische-erdgaskonflikt-2014/>

Polyakova, A., et al. (2021) *The Evolution of Russian Hybrid Warfare*. Washington, D.C.: Center for European Policy Analysis. Dostupné z: <https://cepa.org/wp-content/uploads/2021/01/CEPA-Hybrid-Warfare-1.28.21.pdf>

Procházková, P. (2022). Proč Putin drží v kostele svíčku a proč jsou patriarchovy hodinky za 35 000 dolarů málo. Rozhovor o církvi i budoucnosti Ukrajiny. *Deník N*. Dostupné z: <https://denikn.cz/989502/proc-putin-drzi-v-kostele-svicku-a-proc-jsou-patriarchovy-hodinky-za-35-tisic-dolaru-malo-o-ruske-cirkvi-i-budoucnosti-ukrajiny-s-historikem-mitrochinem/?ref=tit1>

Rácz, A. (2015). *Russia's Hybrid War in Ukraine: Breaking the Enemy's Ability to Resist*. Finnish Institute of International Affairs. Dostupné z: <https://www.fiia.fi/wp-content/uploads/2017/01/fiiareport43.pdf>

Rada Evropské unie. (2022, 3. října). *Východní partnerství*. Dostupné z: <https://www.consilium.europa.eu/cs/policies/eastern-partnership/>

Rovenský, D. (2014). Twitter War – Nová ruská strategie na Krymu. *Armádní technický magazín*, 2014(6). Magnet Press: Slovakia.

Snyder, T. (2018). *Road to Unfreedom: Russia, Europe, America*. London: Vintage.

Stulík, D. (2021). Ukrajina: bilance konfliktu, který vynesl hybridní válku do povědomí. In J. Kurfürst & J. Paďourek (Eds.), *Za zrcadlem: Hybridní válka jako staronový fenomén mezinárodních vztahů* (s. 307–326). Praha: Academia.

Timofeev, I. (2022, 16. března). Why Experts Believed an Armed Conflict with Ukraine Would Never Happen. *The Moscow Times*. Dostupné z: <https://www.themoscowtimes.com/2022/03/16/ukraine-rejects-kremlins-signal-on-neutrality-compromise-a76958>

Tran, M. (2014, 11. května). Ukraine: referendum on 'self-rule' in eastern regions begins. *The Guardian*. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/world/2014/may/11/ukraine-referendum-for-self-rule-in-eastern-regions-begins-live-updates>

UNIAN Information Agency. (2008, 18. dubna). *Text of Putin's speech at NATO Summit* (Bucharest, April 2, 2008). Dostupné z: <https://www.unian.info/world/111033-text-of-putin-s-speech-at-nato-summit-bucharest-april-2-2008.html>

Usenko, V. (2014, 16. března). The first target of Putin's Russia is not only Crimea, but all Eastern and Southern Ukraine. *EuromaidanPress*. Dostupné z: <https://euromaidanpress.com/2014/03/16/the-first-target-of-putins-russia-is-not-only-crimea-but-all-eastern-and-southern-ukraine/>

Varločková, M. (2019). Obsahová analýza. In V. Beneš & Drulák P (Eds.). *Metodologie výzkumu politiky* (s. 255–277). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Varločková, M. (2019). Obsahová analýzy. In V. Beneš & Drulák P (Eds.). *Metodologie výzkumu politiky* (s. 99–123). Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).

Wolczuk, K. (2016) Managing the flows of gas and rules: Ukraine between the EU and Russia. *Eurasian Geography and Economics*, 57(1), 113–137. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/15387216.2016.1174072>

ABSTRAKT

Bakalářská práce si klade za cíl analyzovat reakce Evropské unie v rámci Společné bezpečnostní a obranné politiky na ruské hybridní působení na Ukrajině v letech 2014 až 2022, tedy od příprav anexe Krymu po vypuknutí ruské války a invaze na Ukrajinu.

Text je rozčleněn do tří hlavních kapitol. První kapitola analyzuje několik různých pohledů na hybridní působení a definic. Cílem této kapitoly je nalezení jasné definice, se kterou bude práce moci dále pracovat v dalších kapitolách. Pro objasnění definice hybridního působení jsou analyzovány texty Williama Nemetha, Andrása Rácze a Mark Galeotti. Jelikož se práce soustředí na politiky EU a evropský úhel pohledu, vychází definice hybridních hrozeb z definic používaných v oficiálních unijních dokumentech a z definice *Centra excellence pro boj proti hybridnímu působení*. Druhá kapitola se věnuje hlavním událostem v rámci ruského hybridního působení na Ukrajině ve výše stanoveném časovém rozmezí. Tato kapitola je rozdělena na základě tří časových období, a to na přípravnou fázi, útočnou fázi a na období mezi lety 2015 a 2022. Poslední kapitola je pak analytickou částí, která prostřednictvím obsahové analýzy vybraných unijních dokumentů, společných sdělení, prohlášení a akčních plánů zkoumá jednotlivé kroky, které EU přijala na základě probíhajícího hybridního vlivu Ruska.

Na základě všech výsledků práce lze konstatovat, že mezi nejefektivnější mechanismy boje proti hybridnímu působení v rámci zkoumaných dokumentů lze zařadit vytvoření konkrétních projektů, které mohou v terénu a reálném čase čelit možnému hybridnímu působení. Mezi ně patří například boj proti dezinformacím v zemích východní Evropy díky týmům *East StratCom Task Force* a jejich projektům, jakým je *EUvsDisinfo*. Právě jejich práce umožňuje EU být vidět nejen v zemích Východního partnerství, ale také doma, kde občanům EU dokazuje konkrétní činy, kterými působí. Práce se ale již nezabývala přesným měřením efektivity jednotlivých přijatých opatření, ale obecně tím, jaká rozhodnutí v daném období EU přijala.

Klíčová slova: hybridní působení, hybridní hrozby, Ruská federace, Ukrajina, Společná bezpečnostní a obranná politika EU

ABSTRACT

The aim of the bachelor thesis is to analyse the European Union's response within the framework of the Common Security and Defence Policy to Russian hybrid influence in Ukraine between 2014 and 2022, i.e. from the preparations for the annexation of Crimea to the outbreak of the Russian war and invasion to Ukraine.

The text is divided into three main chapters. The first chapter analyses several different perspectives on hybrid influence and definitions. The aim of this chapter is to find a clear definition that the thesis will be able to work with in the following chapters. To clarify the definition of hybrid action, texts by William Nemeth, András Rácz and Mark Galeotii are analysed. As the thesis focuses on EU policies and the European point of view, the definition of hybrid threats is based on the definitions used in official EU documents and the definition of the Centre of Excellence for Countering Hybrid Threats. The second chapter focuses on the main events of Russian hybrid action in Ukraine in the timeframe set out above. This chapter is divided on the basis of three time periods, namely the preparatory phase, the offensive phase, and the phase between 2015 and 2022. The last chapter is then an analytical section that examines the various steps taken by the EU in response to Russia's ongoing hybrid influence through a content analysis of selected EU documents, joint communications, declarations and action plans.

On the basis of all the results of the thesis, it can be concluded that among the most effective mechanisms to combat hybrid influence within the framework of the examined documents is the creation of specific projects that can counter possible hybrid influence on the ground and in real time. These include, for example, countering disinformation in Eastern European countries through *the East StratCom Task Force* and its projects such as *EUvsDisinfo*. It is their work that allows the EU to be visible not only in the Eastern Partnership countries, but also at home, where it demonstrates to EU citizens the concrete actions it takes. However, the work was no longer concerned with measuring the precise effectiveness of individual measures taken, but with the general decisions taken by the EU in the period in question.

Keywords: hybrid influence, hybrid threats, Russian Federation, Ukraine, EU Common Security and Defence Policy